

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

14.3.2005

**VALTIONTALouden KEHYS VUOSILLE 2006—2009:
PERUSTELUMUISTIO**

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Talouspoliittinen tilanne keväällä 2005—yhteenveto	3
1.1.	Keskeiset haasteet	3
1.2.	Talouspolitiikan toimintalinja	4
1.3.	Kehyspäätöksen keskeinen sisältö	4
2.	Taloudellinen toimintaympäristö ja keskipitkän aikavälin talouskehitys	5
2.1.	Talouden näkymät keväällä 2005.....	5
2.2.	Kokonaistaloudellinen laskelma vuosille 2005—2009: perusvaihtoehto	7
3.	Hyvinvointimenojen rahoitus ja siihen kohdistuvat paineet	12
3.1.	Kuntatalouden menokehitys.....	13
3.2.	Julkisen talouden tulokehitykseen ja työllisyyteen liittyvät riskit.....	15
3.3.	Julkisen talouden menopaineet pitkällä aikavälillä.....	16
4.	Talouspolitiikan linja lähivuosina.....	19
4.1.	Talouspolitiikan keskeiset tavoitteet ja niiden toteutumisenäkymät.....	19
4.2.	Hallituksen toimintalinja.....	20
5.	Valtiontalouden kehys vuosille 2006—2009.....	21
5.1.	Vaalikauden kehys vv. 2006—2007	21
5.2.	Kehykset hallinnonaloittain	22
5.3.	Kehyksen ulkopuolelle jäävät menot	36
5.4.	Ministeriöiden suunnitelmat ja toimenpiteet tuottavuuden parantamiseksi kehyskaudella	38
5.5.	Tuottavuuden parantaminen valtionhallinnossa vuoteen 2011	45
6.	Budjettitalouden tulot ja tasapaino vuosille 2006—2009	47
6.1.	Budjettitalouden tulonäkymät	47
6.2.	Budjettitalouden tasapaino	50
7.	Valtion talousarvion ulkopuolella olevien rahastojen talous kehyskaudella 2006—2009	51
7.1.	Rahastotalouden varat	51
7.2.	Rahastotalous kehyskaudella 2006—2009.....	51

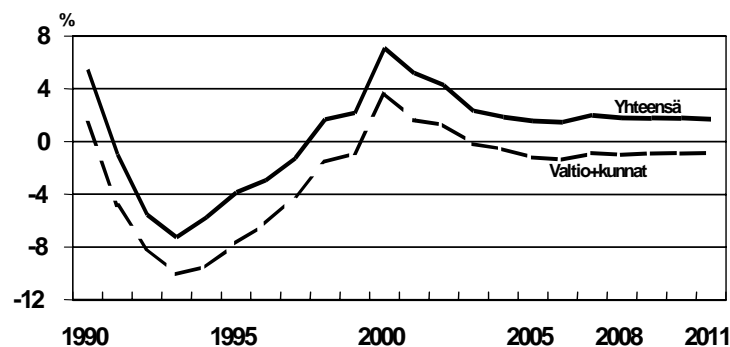
1. Talouspoliittinen tilanne keväällä 2005—yhteenvedo

1.1. Keskeiset haasteet

Talous- ja työllisyyskehitys on ollut erityisesti loppuvuodesta 2004 ripeää. Kokonaistuotannon kasvuvauhti nousi viime vuonna peräti 3,7 prosenttiin. Vuositasolla mitattuna työllisyysaste jäi kuitenkin hieman edellisvuotta alemmaksi. Syntynyt tulopoliittinen kokonaisratkaisu vähentää talouskehitykseen liittyviä riskejä. Talouspolitiikan keskeiset ongelmat eivät ole kuitenkaan poistuneet:

- Hallituksen työllisyystavoitteen saavuttaminen ei ole vielä näköpiirissä.
- Julkinen talous ei ole pitkällä aikavälillä kestävällä uralla julkisten menojen kasvun ja talouskasvun hidastumisen vuoksi.
- Julkisen talouden kestävyys on uhattuna jo lyhyelläkin aikavälillä mm. kuntien nopean menokasvun ja kasaantuneiden kehospaineiden vuoksi. Hallitusohjelman tavoite valtiontalouden tasapainosta ei näillä näkymin toteudu, vaan valtiontalouden alijäämä jää noin yhteen prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.
- Julkisen talouden ylijäämä on yksin työeläkerahastojen varassa kun valtion ja kuntien yhteenlaskettu alijäämä on korkeimmillaan lähes 1½ prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon.
- Työikäisen väestön määrän väheneminen johtaa työllistyvän työvoiman tarjonnan supistumiseen, mikäli nykyiset käyttäytymismallit ja etuusjärjestelmien toimintaperiaatteet eivät muutu. Työvoiman tarjonta voi olla jo seuraavan vaalikauden lopussa merkittävästi nykyistä alempi. Yksityistä sektoria uhkaa heikkenevä työvoiman tarjontanäkymä, kun julkisella sektorilla, erityisesti kunnissa on painetta jatkaa henkilöstön määrän lisäystä. Tämä on jo voinut vaikuttaa varovaisuuteen investoinneissa.
- Veropohjiin liittyy merkittävää epävarmuutta ja sosiaalivakuutusmaksujen korotuspaine eläkkeiden rahoituksen turvaamiseksi syö nopeasti veropoliittista liikkumatilaa.

Kuvio 1. Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen

Lähde: Tilastokeskus, ennuste vuodet 2004-2011 Valtiovarainministeriö

Kehystä on valmisteltu tilanteessa, jossa liikkumatila on ollut jo tehtyjen päätösten perusteella tiukka. Liikkumatilaa ovat supistaneet mm. valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistuksen vaatima määrärahojen lisäys sekä vuonna 2005 omaisuuden myyntituloilla aloitettavien tiehankkeiden jatkorahoitus.

Julkisen talouden menokehityksen rajoittamiseksi tuottavuuden parantaminen on pitkällä aikavälillä avainasemassa. Julkisen hallinnon ennätysellisen suuri eläkkeelle siirtymisten määrä on voitava hyödyntää palvelutuotantoa uudelleen järjestettäessä. Koska tuottavuuden kannalta olennaiset palvelu-, hallinto- ja kuntarakenneuudistukset etenevät hitaasti, niistä on päätettävä mahdollisimman nopeasti. Valtiontalouden osalta ministeriöiden ensimmäiset tuottavuusohjelmat eivät ole johtamassa sellaisiin muutoksiin, jotka lisäisivät kehysvaraa vaalikaudella.

1.2. Talouspolitiikan toimintalinja

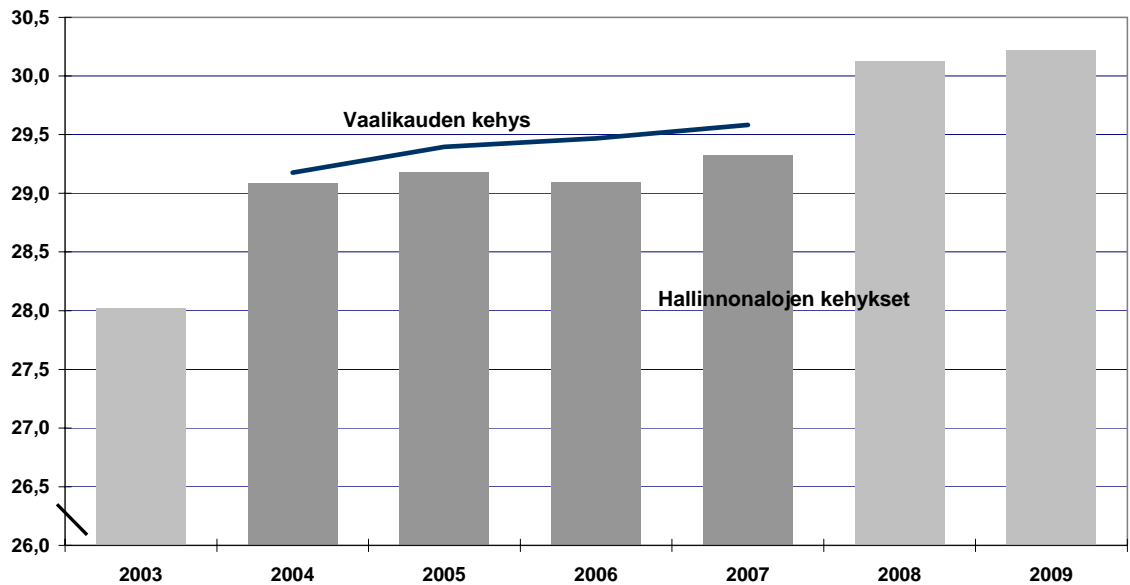
Talouspolitiikalle asetetuista tavoitteista ei ole syytä luopua, vaan työllisyyden parantamista ja julkisen talouden vakauttamista on tehostettava. Keskeisimmät etene-
missuunnat ovat:

- Valtion menojen kasvun hallitsemiseksi menojen rakennetta kehitetään valtion omien toimintojen tuottavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi. Eri hallinnonalojen talousarvioiden mitoituksessa otetaan huomioon mahdollisuudet menojen säästöihin henkilöstön luonnollisen poistuman ja hallinnon rakenteiden uudistamisen myötä. Keskushallinnon alueellistamistoimiin liitetään päätökset henkilöstömenoissa ja muissa kuluissa aikaansaatavista säästöistä. Samalla esitetään päätettäväksi pidemmän tähtäimen konkreettisista tuottavuustavoitteista ja niiden toteuttamisesta.
- Kuntien ja valtion välisiä taloussuhteita on uudistettava siten, että ne jatkossa ohjaisivat kuntia tehostamaan toimintaansa nykyistä voimaperäisemmin. Kuntatalouden hallinta tulisi varmistaa pitävällä budjettirajoitteella. Jatkossa menoista päättävän tahon on oltava nykyistä selkeämmin vastuussa myös niiden rahoittamisesta. Kunta- ja palvelutuotantorakenteiden uudistaminen on aloitettava välittömästi konkreettisin toimin.
- Työmarkkinatuen uudistaminen ja aktiivitoimien tehostaminen on nyt keskeisin toimintasuunta työllisyyspolitiikassa. Tavoitteena on syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen pitkäaikaistyöttömyyteen suuntautuvan virran varhaisella katkaisemisella.

1.3. Kehyspäätöksen keskeinen sisältö

Hallituksen lähtökohta vuosien 2006—2009 valtiontalouden kehysten valmistelussa on hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamisen tukeminen ja vakaan kasvun turvaavan finanssipolitiikan jatkaminen. Molemmista lähtökohdista on päädytty lopputulokseen, jossa kaikkien hallinnonalojen osalta noudatetaan säästäväisyyttä. Pidättyvä menolinjaus ei johda hallituksen poliittisten tavoitteiden vaarantumiseen, päinvastoin sen nimenomaisena tavoitteena on varata taloudellista liikkumatilaa poliittiselle päätöksenteolle.

Kuvio 2. Vaalikauden kehys ja hallinnonalojen kehysmenot, mrd. euroa vuoden 2006 hintatasossa

Jotta vaalikauden kehyksessä voitaisiin hallitusohjelmassa sovitulla tavalla pysyä, tulee kokonaiskehysten ja hallinnonalojen kehysten yhteissumman väliin jäädä riittävä liikkumatila (ns. jakamaton varaus) uusia, lähinnä lisätalousarvioiden kautta toteutuvia menotarpeita varten. Tästä syystä on päädytty pidättyvyyteen kaikkien menojen suhteen. Hallinnonaloille on valtioneuvoston kehyspäätöksessä kohdennettu vähentämisehdotuksia yhteensä noin 150 milj. euroa vuoden 2006 tasolla ja noin 175 milj. euroa vuoden 2007 tasolla. Lisäksi harkinnanvaraisiin määrärahoihin ei paria poikkeusta lukuun ottamatta ole tehty hintatason muutoksen perusteella tasokorotuksia, mikä tuo noin 100 milj. euron luokkaa olevan liikkumatilan jakamattomaan varaukseen.

Menojen kohdentuminen hallinnonalan kehysten sisällä täsmentyy kunkin vuoden talousarvion valmistelussa. Kehysten vaatimat, nyt alustavasti linjatut säästötoimenpiteet saattavat talousarvioehdotusten valmistelussa kohdentua toisin. Sen sijaan säästöjen mittaluokasta ei ole menosäännön vaarantumatta mahdollista tinkiä. Menojen reaalikasvun hidastuminen vaalikauden loppupuoliskolla vastaa hallitusohjelmassa sovittua menojen etupainoista linjaa.

2. Taloudellinen toimintaympäristö ja keskipitkän aikavälin talouskehitys

2.1. Talouden näkymät keväällä 2005

Vuosikymmenen alun jälkeinen kansainvälisen talouden taantuma, joka pitkittyi osin geopolitiittisten tekijöiden vuoksi, on lisännyt taloudellisen ympäristön tasapainottomuutta ja haavoittuvuutta. Paljolti samoista syistä myös sitä seurannut noususuhdanne uhkaa jäädä lyhyeksi. Tämä vaikeuttaa suurten tasapainottomuuksien korjautumista. Epävarmuudet heijastuvat erityisesti raakaöljyn hintakehityksessä, mutta myös

odotukset mahdollisista tuntuvista valuuttakurssikorjauksista eivät voi olla vaikuttamatta investointi- ja kasvunäkymiin.

Maailman kokonaistuotanto lisääntyi vuosina 2001—2003 keskimäärin alle kolme prosenttia vuodessa. Aasian maiden ja Yhdysvaltojen talouksien vetämänä talouskasvu kuitenkin elpyi vuoden 2003 aikana ja vahvistui edelleen alkuvuodesta 2004. Vaikka maailmantalouden kehitys hidastuikin loppuvuodesta, kokonaisuutena maailmantalouden kasvu muodostui viime vuonna vahvemmaksi kuin moneen vuoteen.

Kasvuvauhdin hidastuminen johtui muun muassa korkealle nousseesta raakaöljyn hinnasta. Valuuttakurssikehitys hidasti viennin virettä puolestaan Euroopassa. Kansainvälisen talouden näkymiä varjostavat edelleen vaihtotaseiden ja julkisten talouksien tasapainoon liittyvät ongelmat. Talouskasvun hitaus eritoten perinteisillä vientimarkkinoillamme Euroopassa rajoittaa vientikysynnän lisääntymistä.

Suomen talous pääsi viime vuonna irtautumaan muutaman aiemman vuoden heikon talouskehityksen jaksosta pitkälti vientikysynnän avulla. Suomalaiset vientihyödykkeet löysivät uusia markkinoita vahvan talouskasvun Kiinasta ja Venäjältä. Kuluvana vuonna viennin terävimmän kasvun odotetaan edelleen suuntautuvan näille kasvumarkkinoille.

Investointikysyntä elpyi viime vuonna vielä vientiäkin nopeammin. Yritysten investoinnit lisääntyvät myös tänä vuonna kysyntänäkymien parannuttua ja koneiden korvaustarpeiden kasvaessa. Rakennusinvestointeja vilkastuttavat liike- ja teollisuusrakennushankkeet, mutta pari vuotta kestänyt asuinrakentamisen huippusuhdanne osoittaa jo tasaantumisen merkkejä.

Talouskasvua edellisinä vuosina Suomessa ylläpitänyt kotimaisen kulutuskysynnän kasvu hidastui hieman viime vuonna, mutta pysyi yhä hyvällä tasolla. Hidastumisen ennakoidaan jatkuvan vuonna 2005, sillä kotitalouksien tulojen kehitys ei yllä edellisvuosien tasolle ja hintojen nousu nopeutuu viime vuodesta. Lisäksi kertaluonteiset kulutuskysyntää lisänneet tekijät poistuvat, kun välillisten verojen kevennysten vaikutus vaimenee. Julkisen kulutuksen osuus säilyy vahvana kunnallisten palvelujen lisäyksen johdosta. Talouden kasvu perustuu siten viime vuosia tasapuolisemmin sekä kotimaiseen että ulkomaiseen kysyntään.

Helmikuun lopussa julkaistut ennakkotiedot kansantalouden tilinpidosta viittaavat talouskasvun ylittäneen loppuvuodesta aiemmin ennakoitua vauhdin. Tämä nostaa niin sanottua kasvuperintöä ja kun talouden näkymätkin ovat jonkin verran kohentuneet, valtiovarainministeriö on nostanut tämän vuoden kasvuarviotaan 3,3 prosenttiin.

Talouskehityksen uhkakuvina säilyvät korkea öljyn hinta sekä valuuttakurssikehityksen vaikutus yritysten hintakilpailukykyyn. Heikko hintakehitys yritysten lopputuotemarkkinoilla muodostaa jo uhkan työllisyyden lisäykselle.

Työmarkkinoiden kehitystä alkaa hallita suurten ikäluokkien jääminen eläkkeelle. Kuluvana vuonna työvoiman tarjonnan odotetaan kuitenkin hetkellisesti kasvavan, kun opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden työnsaantimahdollisuudet paranevat. Palvelujen vilkastunut kysyntä taas saa yritykset lisäämään työvoimaansa. Työllisten määrän odotetaan lisääntyvän etenkin yksityisissä ja julkisissa palveluelinkeinoissa.

Teollisuuden työvoima ei enää vähene aiempien vuosien tahtiin, joten työllisyysasteen arvioidaan kohoavan edellisvuoden notkahduksen jälkeen.

Työttömien määrän arvioidaan vähenevän edeltäviä vuosia selvästi nopeammin jolloin työttömyysaste supistunee 8½ prosenttiin. Työvoimahallinnon koulutus- ja tukityöllistämistoimien piirissä on noin 3½ % työvoimasta.

Kuluttajahintojen nousua vaimensi viime vuonna eniten alkoholin valmisteverojen kevennys. Tämän vaikutus hintoihin poistuu kevään mittaan, ja öljyn hinta kohonnee viime vuotta korkeammaksi, joten kuluttajahintojen nousuvauhti nopeutuu viime vuoden poikkeuksellisen matalalta tasolta runsaaseen prosenttiin kuluvana vuonna. Kotimaisen inflaation ennakoidaan kuitenkin jäävän selvästi euroalueen keskimääräistä vauhtia hitaammaksi.

Kansainvälisen talouskasvun ja maailmankaupan odotetaan vuonna 2006 hidastuvan edelleen, mikä on omiaan heikentämään vientinäkymiä ja yritysten investointiympäristöä. Suomen viennin arvioidaan yltävän silti liki samaan kasvuun kuin kuluvana-kin vuonna, mikä johtuu paljolti ensi vuodelle ajoittuvasta laivatoimituksesta.

Yksityisen kulutuksen kasvun ennakoidaan jatkuvan tasaisesti ensi vuonna, sillä poikkeuksellisen pitkäkestoinen tulosopimus tuo kotitalouksien tulokehitykseen vakautta ja kuluttajien luottamus on säilynyt vahvana. Lisäksi verolinjaukset luovat talouteen ennakoituvuutta.

Investointien kasvun odotetaan kuitenkin jo hidastuvan, sillä asuntotuotannosta laaditut arviot viittaavat asuntoinvestointien kasvun tyrehtymiseen ensi vuonna. Kun kaikkien kysyntäerien kasvukontribuutiot heikkenevät hieman, kokonaistuotannon kasvu hidastunee alle kolmeen prosenttiin. Työpaikkojen määrän arvioidaan silti lisääntyvän palvelualoilla, ja työttömyysasteen ennakoidaan painuvan 8 prosenttiin.

Kuluttajahintojen nousu pysyy suunnilleen tämänvuotisella tasolla. Palkankorotukset ovat pienempiä kuin kuluvana vuonna ja ajoittuvat tavanomaista myöhemmiksi.

2.2. Kokonaistaloudellinen laskelma vuosille 2005—2009: perusvaihtoehto

Tässä muistiossa esiteltävä perusvaihtoehto perustuu lyhyen ajan näkymien osalta 10.3.2005 päivättyyn suhdanne-ennusteeseen ja kehyskauden myöhempien vuosien osalta marraskuussa 2004 hyväksytyyn Suomen vakausohjelman tarkistukseen, jonka lukuja on korjattu peruspalveluohjelman tarkistuksen mukaisesti. Laskelmassa on otettu huomioon myös syntynyt tulopoliittinen kokonaisratkaisu ja siihen liittyneet veropäätökset, joiden vaikutusta ei vielä marraskuussa voitu ottaa huomioon kun vakausohjelmaa laadittiin. Muiden talouspoliittisten päätösten vaikutukset on huomioitu laskelmassa niiltä osin kuin vaikutukset on määrällisesti arvioitavissa.

Taulu 1. Keskeisiä talouden muuttujia 2004—2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2005—2009 keskimäärin
	muutos, %						
BKT	3,7	3,3	2,7	2,3	2,1	2,0	2,5
Tuonti	4,8	2,6	2,4	2,4	2,4	2,2	2,4
Vienti	3,5	4,0	3,5	3,3	3,2	3,2	3,5
Yksityinen kulutus	3,2	2,4	2,5	2,2	1,9	1,8	2,2
Julkinen kulutus	2,1	2,1	1,5	1,0	1,3	1,0	1,4
Yksityiset investoinnit	5,7	5,2	2,9	2,2	1,5	1,3	2,6
Julkiset investoinnit	-1,1	0,0	-0,9	0,3	0,6	0,6	0,1
Yksityisen kulutuksen hinta	0,9	1,5	1,5	1,5	1,8	1,8	1,6
Työllisyys	0,0	0,7	0,5	0,4	0,2	0,1	0,4
Työvoima	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,2	-0,3	-0,1
Työn tuottavuus	3,7	2,6	2,2	1,9	1,9	1,9	2,1
Työttömyysaste	8,8	8,4	8,0	7,3	6,9	6,5	
Työllisyysaste (15—64-vuotiaat)	67,2	67,6	67,9	67,8	67,8	67,8	

Talouskasvun arvioidaan jatkuvan tänä ja ensi vuonna keskimäärin 3 prosentin vauhdilla, mutta hidastuvan 2 prosenttiin vuoteen 2008 mennessä. Tämä johtuu edessä olevasta heikosta työvoiman kasvusta, viime vuosien vähäisistä investoinneista sekä kansainvälisen kilpailun kiristymisestä. Joulukuussa syntynyt tulopoliittinen kokonaisratkaisu ja sen yhteydessä tehty veroratkaisu ovat muuttaneet arviota keskipitkän aikavälin talouskehityksestä hieman vakaushjelmassa esitettyä positiivisemmaksi.

Kasvuarvio on merkittävästi OECD:n syksyllä 2004 julkistamaa arviota myönteisempi. Siinä asukasta kohden arvioidun BKT:n odotetaan kasvavan 1,3 % vuosina 2005—2010. Lisäksi OECD olettaa valtiovarainministeriön tavoitin Suomen vaihtosuhteen eli vientihintakehityksen suhteessa tuontihintoihin alenevan myös jatkossa. Aleneva vaihtosuhte heikentää suomalaisten tulokehitystä, ns. tulonjakovaran kasvua, ja vähentää siten talouden mahdollisuuksia rahoittaa mm. julkisia menoja.

Taulu 2. OECD:n arvio Suomen kasvunäkymistä

	1995—2000	2000—2005	2005—2010	2010—2020
Tuottavuus (työllistä kohden)	2,5	1,7	1,8	1,8
Ikärakenne (15–64-vuotiaiden osuus väestöstä)	0,0	0,0	-0,2	-0,9
Työllisyysaste (työllisten osuus työikäisistä)	1,8	0,3	-0,3	0,1
BKT per hlö	4,4	2,1	1,3	1,0
Vaihtosuhte (vientihinnat per tuontihinnat)	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5
<i>”Tulonjakovara”</i>	<i>3,9</i>	<i>1,5</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>

Kansainvälisen talouskasvun odotetaan alkavan näkyä voimakkaammin myös Suomen vientikysynnän kasvuna keskipitkällä aikavälillä, mikä on näkynyt muun muassa teollisuuden hyvinä vientiodotuksina. Viennin odotetaan kuitenkin kasvavan hieman vientimarkkinoita hitaammin, minkä taustalla on oletus siitä, että kotimaisen elektroniikkateollisuuden arvioidaan jatkossa lisäävän tuotantoaan enemmän Suomen ulkopuolella, lähempänä lopputuotemarkkinoita.

Työllisyyden kasvun arvioidaan painottuvan matalan tuottavuuden kasvun palvelu-aloille. Tuottavuuden kasvun arvioidaan hidastuvan, mutta jäävän yhä hieman kansainvälisissä arvioissa yleisesti käytettyä 1¾ prosentin pitkän aikavälin kasvuoletusta nopeammaksi. Tulopoliittisen sopimuksen voi arvioida tukevan työllistymistä erityisesti matalapalkka-aloilla. Siten tuottavuuskehitys voi jäädä aiemmin – muun muassa vakausohjelmassa – arvioitua heikommaksi.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan työikäisen väestön määrä kääntyy laskuun vuoden 2009 jälkeen. Työvoiman tarjonta uhkaa alentua jo aiemmin, ellei keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää saada nousemaan merkittävästi nykyisestä. Ensimmäiset merkit työvoiman supistumisesta nähdään jo lähivuosina. Vuoden alussa voimaan astuneen eläkeuudistuksen odotetaan kuitenkin osaltaan rajoittavan työvoiman tarjonnan alenemista pidemmällä aikavälillä.

Vaihtotaseen ylijäämän ennakoidaan hitaasti alenevan korkealta tasoltaan. Ylijäämä muodostuu pääasiassa työeläkerahastoista sekä yrityssektorin taseiden vahvistumisesta.

Keskipitkällä aikavälillä kiinteiden investointien kasvun odotetaan pysyvän vaisuna, johtuen varsin maltillisista talouskasvunäkymistä sekä yritysten investointien suuntautumisesta edelleen ulkomaille. Julkisten investointien kasvua rajoittavat valtion talouden niukka liikkumavara sekä kuntien velvoite tasapainottaa taloutensa. Investointiaste näyttääkin asettuneen selvästi alemmalle tasolle kuin mihin aiempina vuosikymmeninä totuttiin.

Suomalaisten kuluttajien näkemykset taloudesta ovat pysyneet varsin hyvinä. Alhaisena pysynyt korkotasoa ja pankkikilpailun vuoksi parantuneet lainaehdot ovat lisäksi vauhdittaneet lainanottoa ja kotitalouksien velkaantuneisuusaste on kohonnut noin 80 prosenttiin. Velkaantuneisuus on kuitenkin edelleen kansainvälisesti vertaillen keskimääräistä matalampi.

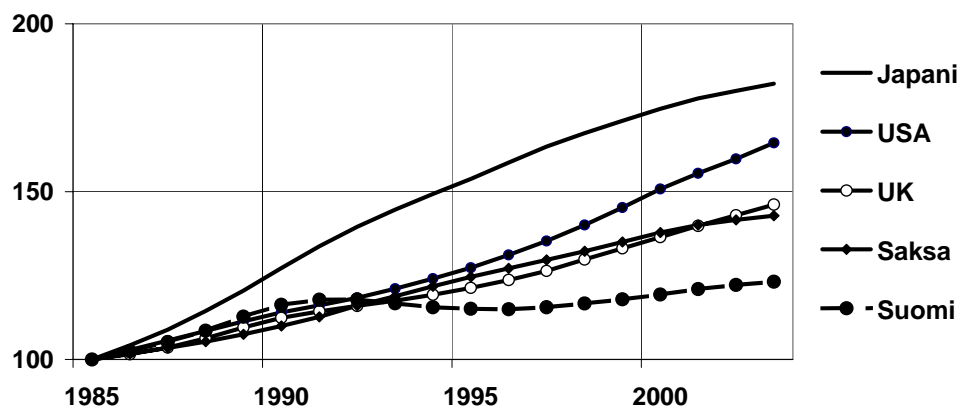
Kotimainen kustannuskehitys oletetaan peruslaskelmassa maltilliseksi. Tulopoliittisen sopimuksen mukainen maltillinen palkkakehitys tukee osaltaan työllisyyden kasvua. Tämänhetkinen arvio on, että työllisyysaste saattaisi nousta nykyisestä 67 prosentista noin 68 prosenttiin kehyskauden loppuun mennessä. Työvoiman tarjonnan kehittyessä heikosti työttömyysasteen arvioidaan alenevan nykyisestä noin 8½ prosentista reiluun 6 prosenttiin vuosikymmenen lopulla.

Valtiontalouden menot ja tulot on hallituskauden osalta arvioitu kehys- ja veropäätösten perusteella. Tulopoliittisen sopimusratkaisun ja siinä yhteydessä tehtyjen veroratkaisujen johdosta valtiontalouden tasapainon arvioidaan olevan on hieman heikompi kuin vakausohjelmassa esitettiin arvioon nähden ja valtiontalous pysyy alijäämäisenä koko hallituskauden.

INVESTOINNIT SUPISTUNEET

Yrityssektorin kannattavuus on 90-luvun alkupuolelta alkaen parantunut, minkä taustalla on muun muassa pääoman käytön tehostaminen ja sen myötä alentunut investointiaste. Vähäinen kotimainen investoiminen on johtanut esimerkiksi teollisuuden nettopääomakannan ajoittaiseen supistumiseen, jolloin investoinnit eivät ole toisin sanoen riittäneet kattamaan pääoman kulumista. Nettopääomakanta on nyt vain noin neljänneksen korkeampi kuin v. 1985 vaikka samana aikana BKT on kasvanut yli puolitoistakertaiseksi.

Kuvio 3. Nettopääomakanta eräissä EU-maissa, USA:ssa ja Japanissa 1985—2003*, 1985 = 100

Erityisesti teollisuuden investointiaste on laskenut, minkä taustalla on talouden rakennemuutos ja suomalaisten yritysten toimintakentän kansainvälistyminen. Merkittävimmin teollisuuden investointiasteen alentumiseen on vaikuttanut metsäteollisuus, mutta myös elektroniikkateollisuuden sekä jossain määrin myös konepaja- ja kemianteollisuuden investointiasteet ovat alentuneet.

Investointien vähäisyyttä hieman tasapainottaa T&K-menojen kasvu, joka heijastaa tuotannon painottumista entistä voimakkaammin osaamiseen ja teknologiaan.

Yhteenlaskettuna teollisuuden investointien sekä T&K-menojen osuus teollisuuden arvonlisäyksestä on lähes tulkoon pysynyt ennallaan 80-luvun alusta lähtien. Ilman elektroniikkateollisuuden T&K-investointien kasvua tilanne olisi kuitenkin selvästi heikompi, vaikka T&K-menojen kasvu on ollut merkittävää myös kemianteollisuudessa sekä koneiden ja laitteiden valmistuksessa.

T&K-toiminnan voimakas kasvu ei kuitenkaan poista tarvetta perinteisiin investointeihin. Uusien tuotteiden ja tuotantotapojen käyttöönotto vaatii usein uusia koneita ja laitteita sekä mahdollisesti myös kokonaan uusia tuotantolaitoksia. Suomesta ulkomaille suuntautuvien suorien sijoitusten kasvu vuosituhanteen vaihteessa viittaa siihen, että Suomessa kehitettyä teknologiaa otetaan käyttöön ulkomailta. Tuottavuuden ja tuotannon nykyistä voimakkaampi kasvu Suomessa vaatisi riittävien T&K-panostusten lisäksi perinteisten investointien kasvua useilla toimialoilla.

Kansainvälisesti verraten korkea T&K-aktiiviteetti ei ole houkuttanut maahan myöskään ulkomaista pääomaa. Suomeen kohdistuvien suorien investointien osuus kokonaistuotantoon nähden on ollut suhteellisen pieni ja jäänyt selvästi alle EU:n keskiarvon.

Investointivarovaisuus näkyy tällä hetkellä myös Suomesta muihin maihin suuntautuvissa investoinneissa. Elinkeinoelämän keskusliiton investointiedustelun mukaan ulkomaille tehdyt investoinnit ovat painuneet alle puoleen vuosikymmenen alun huipputasolta, jolloin tehtiin paljon kansainvälisiä yritysostoja. Silti ulkomailta suomalaisyrityksissä toimiva henkilöstö on lisääntynyt v. 2002—2005 reilulla 15 000 henkilöllä kun kotimaassa toimiva henkilöstö laski samalla aikavälillä n. 25 000 henkilöllä.

Vuoden 2005 alussa yhteisö- sekä pääomaverokantaa alennettiin. Tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä sovittiin loppuhallituskauden tuloveroalennuksista ja varallisuusveron poistosta. Vuosina 2008—2009 oletetaan teknisesti vuosittain tehtävän tuloveroasteikkojen tarkistus siten, että verotus ei kiristy valtionverotuksen osalta.

Kokonaisveroasteeseen vaikuttaa valtion ja kuntien verotuksen ohella pakollisten sosiaaliturvamaksujen kehitys. Sosiaaliturvarahastojen rahoitusylijäämä kasvaa hie-man, kun työeläkkeiden rahastointia vahvistetaan varauduttaessa eläkemenojen kasvuun ja työttömyysvakuutusrahaston suhdannepuskuria täydennetään. Sosiaaliturvan rahoitusasema alkaa kuitenkin kehyskauden jälkeen heiketä väestön ikääntymisen seurauksena.

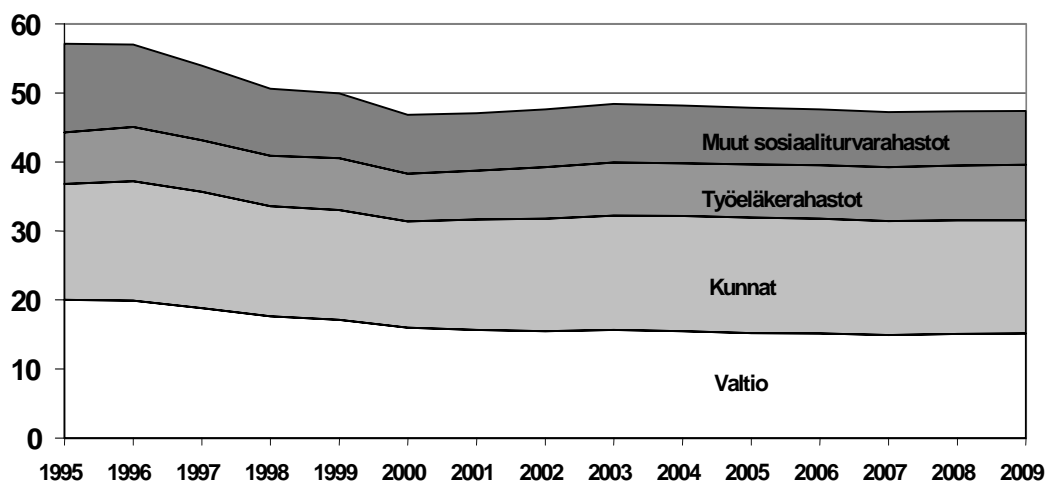
Kuntatalouden kehitys vastaa kehyspäättöksen yhteydessä tarkistettavan peruspalveluohjelman arvioita, joka on lähivuosien osalta olennaisesti synkempi kuin syksyllä 2004 käytössä ollut Kuthanek -arvio. Peruspalveluohjelman mukaan kuntien rahoitus-tilanne vahvistuu vasta kehyskauden loppuvuosina. Arvio on kuitenkin tavoitteellinen, koska kuntien menokehitys on useana vuonna peräkkäin ollut valtion ja kuntien yhteistyönä laadittua ennakoarviota nopeampaa.

Taulu 3. Julkisen talouden rahoitustasapaino ja valtionvelka, % BKT:sta

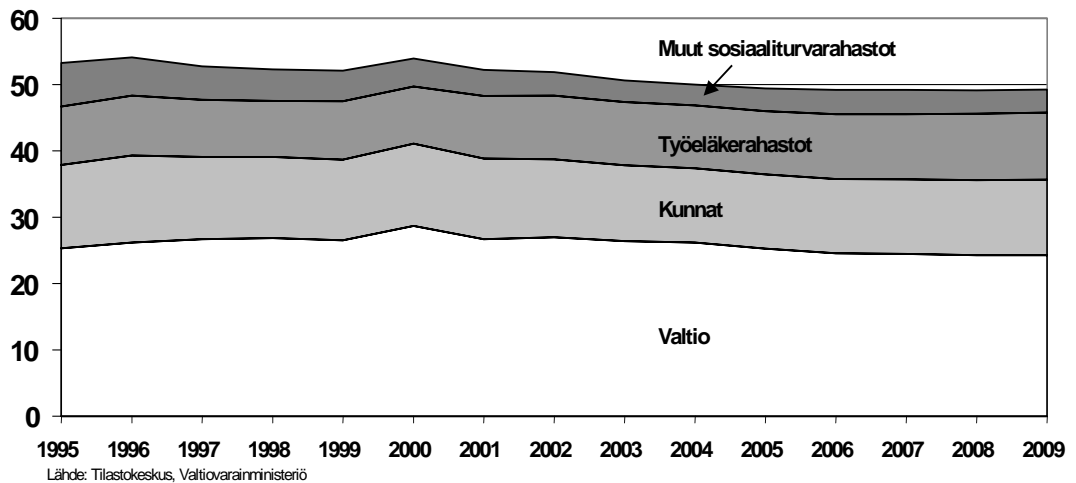
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yhteensä	1,9	1,6	1,5	2,0	1,8	1,8
Valtio	0,1	-0,7	-1,0	-0,8	-1,1	-1,0
Kunnat	-0,7	-0,6	-0,3	-0,1	0,0	0,1
- Valtio ja kunnat yhteensä	-0,6	-1,2	-1,3	-0,9	-1,0	-0,9
Soturahastot	2,4	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Valtionvelka	42,6	40,9	40½	40	40½	40½

Peruslaskelman mukainen kehitys ei vastaa talouspolitiikalle asetettuja tavoitteita koska valtiontalous jää laskelmassa alijäämäiseksi noin yhden prosenttiyksikön suhteessa kokonaistuotantoon ja valtion velkaantuneisuus ei enää juurikaan vähenisi.

Kuvio 4. Julkisyhteisöjen sulautetut menot, % BKT:sta

Lähde: Tilastokeskus, Valtiovarainministeriö

Kuvio 5. Julkisyhteisöjen sulautetut tulot, % BKT:sta

3. Hyvinvointimenojen rahoitus ja siihen kohdistuvat paineet

Edellä esitetty arvio keskipitkän aikavälin talouskehityksestä ei vastaa asetettuja tavoitteita mm. työllisyyskehityksen ja julkisen talouden tasapainon osalta. On kuitenkin syytä varautua kehitykseen, joka on vielä epätydyttävämpi.

Vaikka arviota kasvunäkymistä on viime vuosina varovaisesti laskettu, arvioituun talouskehitykseen liittyy yhä merkittäviä riskejä. Kansainvälisen talouden kasvu voi jäädä ennakoitua hitaammaksi, sillä Yhdysvaltojen talouden rakenteellisten tasapainottomuuksien korjaantuminen saattaa johtaa hitaampaan talouskasvuun koko maailmantaloudessa eikä euroalueen talouskasvun kestävydestä ole varmuutta. Lisäksi raakaöljyn hintakehitykseen liittyy kansainvälisestä tilanteesta johtuen yhä merkittäviä riskejä.

Suomessa epävarmuutta lisää kotitalouksien trendinomaisesti lisääntynyt velkaantuneisuus sekä kansainvälisesti voimakkaasti kilpailtujen informaatio- ja viestintäalojen tuotteiden merkittävä asema Suomen taloudessa. Jo vuosia matalina pysyneet investoinnit voivat myös vaikuttaa talouden kilpailukyky- ja tuottavuuskehitystä rapauttavasti voimakkaammassa määrin kuin nyt osataan ennakoida.

Suomen vakausohjelman tarkistuksessa arvioitiin julkisen talouden kestävyyttä myös perusura hitaamman kasvun vaihtoehdon avulla. Siinä kokonaistuotannon kasvu pysyisi seuraavan neljän vuoden ajan keskimäärin 1½ prosentin suuruisena ja työttömyysaste jäisi noin 9 prosenttiin. Julkinen talous ajautuisi alijäämäiseksi tarkastelu-periodin lopulla. Valtiontalouden alijäämä syvenisi ja valtion velkasuhde kääntyisi nousuun.

Kansainvälisen kehityksen ja kotitalouksien luottamuksen lisäksi kehitysnäkymiin liittyy riskejä julkisen talouden kehityksen osalta. Kuntien menokehitys on osoittautumassa peruspalveluohjelmassa ennakoitua nopeammaksi, verotuotot ovat epävarmoja ja työllisyyskehitys saattaa jäädä perusrassa ennakoidusta poiketen paikalleen lähivuosina.

3.1. Kuntatalouden menokehitys

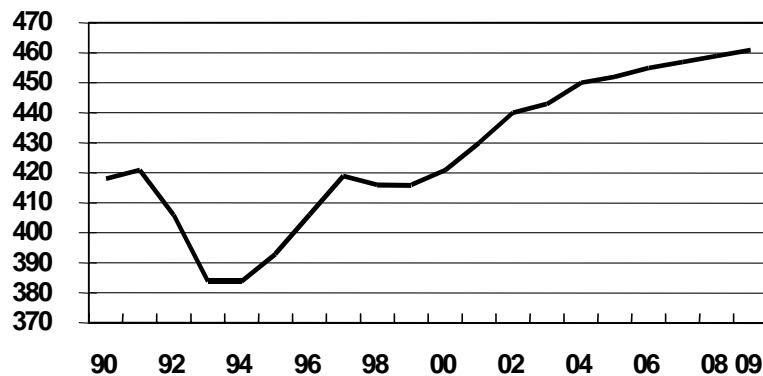
Edellisessä luvussa esitetty arvio talouden kehitysnäkymistä (ns. perusura) perustui kuntatalouden osalta vuoden 2005 alussa tarkistettuihin peruspalveluohjelman meno- ja tuloarvioihin. Perusuran mukaan kuntien velkaantuneisuus jatkaisi kasvuaan aina vuoteen 2009 saakka.

Peruspalveluohjelman menouraa on kuitenkin edelleen pidettävä tavoitteellisena, ja sen toteutumiseen liittyy merkittäviä riskejä. Vuosina 2000—2004 kuntien toimintamenot ovat lisääntyneet keskimäärin 5½ % vuodessa. Tiedot kuntien talousarvioista viittaavat menokasvun jatkuvan nopeana myös kuluvana vuonna.

Tänä vuonna kuntien menoja lisää hoitotakuun toteuttaminen. Hoitotakuun kustannusvaikutus on sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan 145 milj. euroa ja 35 milj. euroa seuraavana vuonna. Hoitotakuun lopullinen kustannusvaikutus riippuu siitä, miten kunnat sen käytännössä toteuttavat. Hoitotakuun on arvioitu lisäävän kuntien työllisyyttä 2 500 henkilötyövuodella. Kuntien menojen hallinnan kannalta suuri riski on se, että palvelutuotannon tehostamisen sijaan lisäpanostus jää pysyvästi rasittamaan kuntien menotaloutta.

Kuntien menokasvu aiheutuu pitkälti lisätyövoimasta: kansantalouden tilinpidon mukaan kuntien työllisyys on ylittänyt lamaa edeltävän tason. Pelkästään 2000-luvulla kuntien työllisyys on kasvanut kansantalouden tilinpidon mukaan n. 35 000 henkilöllä eli 8 prosentilla. Vuodesta 1994 työllisyys on kasvanut yli 60 000 henkilöllä eli 16 prosentilla.

Kuvio 6. Paikallishallinnon työlliset 1990—2009, 1 000 henkeä

Lähde: Tilastokeskus/Kansantalouden tilinpito, ennuste 2004-2009 Valtiovarainministeriö

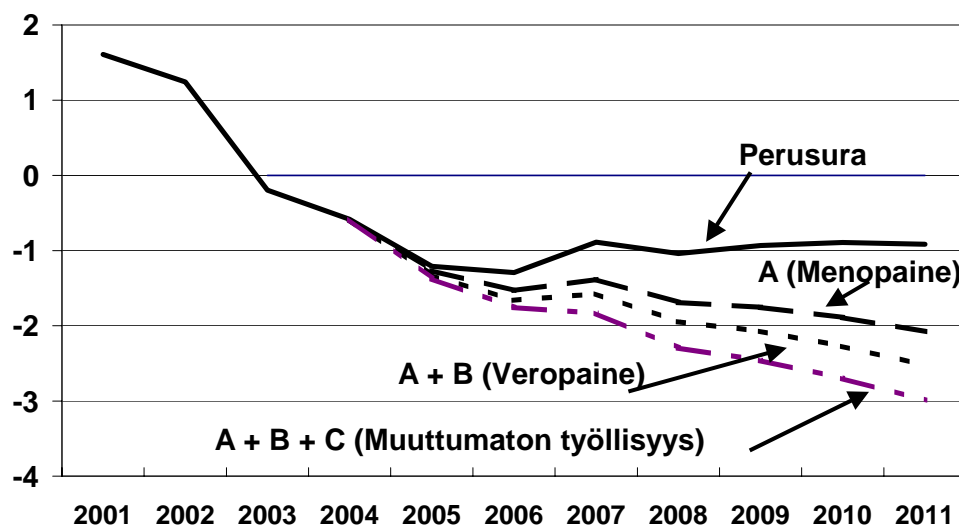
Kuntien menonlisäyksiin on vaikuttanut keskimäärin hyvä rahoitustilanne: verotuottojen supistuessa kuntien saamia valtionosuuksia on lisätty 2000-luvulla. Vahvistunut taloudellinen tilanne on näkynyt henkilöstölisäyksien rinnalla kustannusliukumina ja toiminnan tehokkuuden asteittaisena heikkenemisenä. Tuottavuuden heikkenemisestä löytyy selkeää näyttöä muun muassa terveyskeskuksista ja sairaaloista. Lisäksi kunnille on määrätty uusia velvoitteita ja laatuunormeja, joiden taloudellisten vaikutusten arviointi on ollut puutteellista. Näin on tapahtunut erityisesti opetus- ja sosiaalitoimissa.

Kuntien menopaineen vaikutuksia on hahmoteltu laskelmalla, jossa oletetaan menojen kasvavan kehyskaudella 5 prosenttia vuodessa eli peruspalveluohjelmassa oletettua vajaata 4 prosenttia nopeammin. Laskelmassa oletetaan, että kuntien työllisyys kasvaa nopeammin kuin perusurassa. Lisäksi osa menojen lisäyksestä on seurausta kuntien palkkojen noususta¹. Kuntien menot kasvaisivat olennaisesti niiden ennakoitua tulopohjaa nopeammin ja kunnilta puuttuisi näin ollen pitävä budjettirajoite.

Oheisessa kuviossa esitetään kuntien ja valtion yhteenlaskettu alijäämä kuntien menopaineiden toteutuessa urana A (Menopaine). Valtion ja kuntien yhteenlaskettu alijäämä kasvaa laskelmassa lähes prosenttiyksikön ja nousee yli 2 prosentin ensi vuosikymmenen alussa.

Kuntien menojen lisääntyminen 5 prosentin vuosivauhdilla merkitsisi merkittävää meno- ja henkilöstölisäystä suhteessa peruspalveluohjelmaan, jossa on lähdeetty 11 000 henkilön lisäyksestä v. 2005—2009. Työllisyyden lisäys ei kuitenkaan olisi kestäväällä pohjalla, sillä se rahoitettaisiin velanottoa lisäämällä.

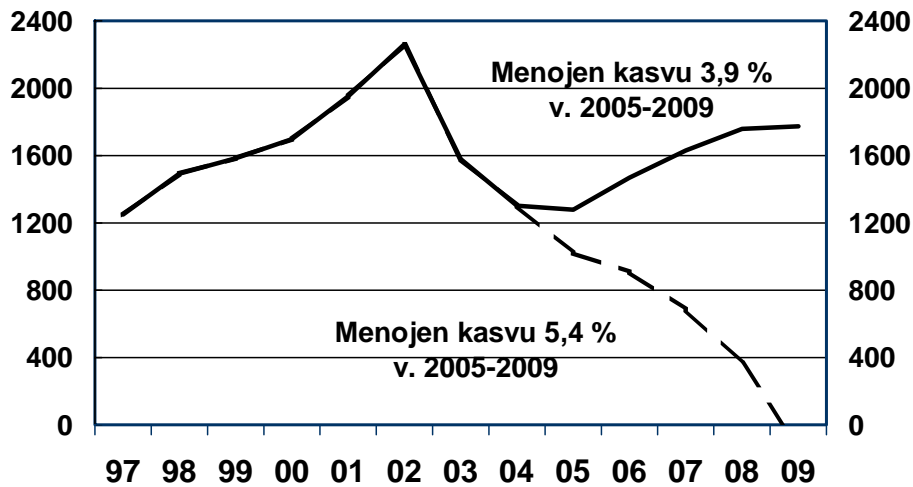
Kuvio 7. Valtion ja kuntien yhteenlaskettu rahoitusasema, % BKT:sta

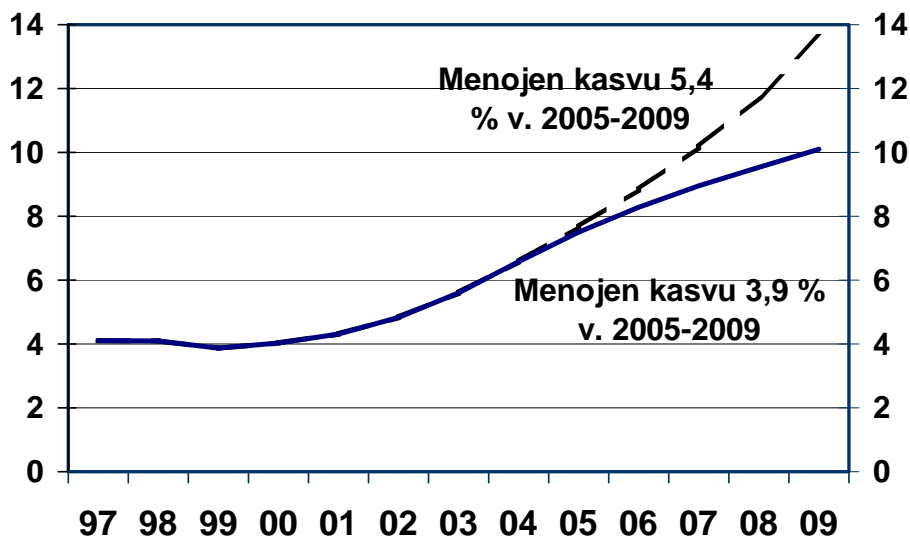
Kuntien kirjanpidon mukainen vuosikate- ja velkakehitys on kuvattu oheisissa kuvioissa eri menokasvuvaihtoehdoissa.

¹ Laskelmassa oletetaan teknisesti, että tulopoliittisella sopimuskaudella palkat nousevat sopimuksen mukaisesti, mutta sen jälkeen noin puolet kuntien menojen kasvun nopeutumisesta on peräisin kuntien palkkojen noususta perusuraa nopeammin. Tällöin kuntasektorilla palkat nousisivat vuosittain runsaat 1,5 %-yksikköä nopeammin kuin mitä perusurassa on oletettu. Tulopoliittisen sopimuskauden jälkeen ansiotasoindeksin kasvu nopeutuu noin 3½ prosenttiin vuodessa, mikä puolestaan hieman pienentää kuntien menojen kasvusta aiheutuvaa työllisyysvaikutusta. Tällöin työllisyys paranisi kehyskaudella perusuraan nähden lopulta vajaalla 20 000 henkilöllä. Ottaen huomioon todennäköiset vaikutukset tuotavuuteen, BKT:n kasvun oletetaan kuitenkin kehittyvän perusurassa esitetyllä tavalla.

Kuvio 8. Kuntien vuosikate, milj. euroa

Kuvio 9. Kuntien velka, mrd. euroa

3.2. Julkisen talouden tulokehitykseen ja työllisyyteen liittyvät riskit

Perusuran verotuottoarviot perustuvat oletukseen, että veropohjiin ei liity merkittäviä uhkia ja että verotuotot siten kasvavat päätettyjen veroperusteiden ja ennustettujen veropohjien mukaisesti. Oletukseen liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia integraation edetessä. Palveluiden arvonlisäveron osalta verotuspaikkaan liittyvät kysymykset edellyttävät unionitason säädösten tehokasta modernisointia. Yritysverotuksen osalta tuoreen uudistuksen pidemmän aikavälin vaikutusta verotuottoihin on vaikea arvioida tarkasti.

Edellä olevassa kuviossa on kuvattuna vaihtoehto A+B (Veropaine), jossa kuntien menopaineiden lisäksi valtion ja kuntien verotuottojen on oletettu supistuvan 100 milj. euroa kunakin vuonna vuosina 2005—2011. Tällainen kehityskulku lisäisi val-

tion ja kuntien yhteenlaskettua alijäämää 1,5 prosenttiyksiköllä suhteessa kokonaistuotantoon vuosikymmenen vaihteeseen mennessä verrattuna perusuraan. Koko julkisen talouden ylijäämä sulaisi tässä vaihtoehdossa pois ensi vuosikymmenen alkuun mennessä.

Perusurassa on otettu huomioon tulopoliittisen kokonaisratkaisun vaikutukset työllisyyteen. On kuitenkin riski, että matalat sopimuskorotukset sopimuskaudella johtavat aiempaa suurempiin liukumiin. Kehitykseen vaikuttaa se, että rakenteellisen työttömyyden alentaminen on osoittautunut hyvin vaikeaksi. Työttömyysasteen on ennakoitu lähestyvän 7 prosenttia vaalikauden lopulla. Työttömyys olisi silloin lähes kokonaan rakenteellista ja jo nyt havaittavat kapeikot työn tarjonnassa yleistyisivät.

Peruspalveluohjelma ja vielä suuremmassa määrin edellä hahmoteltu kuntien menopainelaskelma perustuvat kuntasektorin voimakkaaseen työvoiman kysynnän kasvuun. Tämä toteutuu, jos palvelutuotannon tehokkuutta ei kyetä merkittävästi nostamaan. Tultaessa ensi vuosikymmenelle myös väestön ikääntyminen alkaa vaikuttaa palvelutuotannon työvoimatarpeeseen, vaikka nopein kasvuvaihe tuleekin ajoittumaan myöhäisemmäksi suurten ikäluokkien toimintakunnan laskiessa.

Kuntien henkilöstölisäykset johtavat kasvavaan kilpailuun työvoimasta ja se lisää palkkapaineita jo tarkastelukauden lopulla. Kohoavat palkkakustannukset ja työvoiman saatavuuskapeikot supistavat niin yksityisen sektorin työvoimakysyntää, kuin tarjontaakin. Erityisesti teollisuuden työllisyyden kehittyessä heikosti on hyvin mahdollista, että yksityisen sektorin työllisyys supistuu julkisen sektorin kasvua vastavasti ja peruslaskelmassa odotettu työllisyyskasvu jää toteutumatta.

Samassa kuviossa paikallaan polkeva työllisyyskehityskulku on kuvattu urana A+B+C (Muuttumaton työllisyys), jossa on mukana kuntien menopaineiden ja verotulomenetyksen lisäksi oletus muuttumattomasta työllisyydestä. Sen mukaisessa kehityksessä valtion ja kuntien yhteenlaskettu alijäämä voisi nousta 3 prosenttiin ensi vuosikymmenen alussa. Tällöin koko julkinen talous olisi alijäämäinen.

3.3. Julkisen talouden menopaineet pitkällä aikavälillä

Julkisessa talouden tämän hetkiset menopaineet eivät hellitä seuraavilla vaalikausilakaan. Menojen kasvu on tähän saakka perustunut pitkälti uusiin menositoumuksiin, jotka aiheutuvat palvelutason parantamisesta, tulonsiirtojen lisäämisestä ja laajoista infrastruktuuri-investoinneista sekä kustannustason noususta. Väestön ikääntyessä kehitykseen alkaa pikku hiljaa vaikuttaa myös laajalti palveluita tarvitsevien vanhempien ikäluokkien suhteellinen ja absoluuttinen kasvu.

Vakaushjelman yhteydessä arvioitiin julkisen talouden ikäsidonnaisten menojen kehitystä. Laskelmassa oletettiin, että:

- Tuottavuus kasvaa $1\frac{3}{4}$ % vuodessa, reaali-palkat samoin.
- Työllisyysaste nousee 67 prosentista 72 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.
- Työttömyysaste 4 % v. 2030.
- Tällöin talouskasvu hidastuu ajanjaksolla $1\frac{1}{2}$ prosenttiin kun työtunnit supistuvat $\frac{1}{4}$ %/v.
- Reaalikorko ja TEL-tuotto 3,5 %/v, inflaatio 2 %, veroaste vakio 45 %.

— Ikäriippuvat menot kasvavat Eläketurvakeskuksen ja sosiaali- ja terveysministeriön arvioiden mukaisesti; muiden menojen (pl. korot) suhde kokonaistuotantoon vakio.

Taulu 4. Ikäsidonnaiset menot, % suhteessa kokonaistuotantoon

	2005	2010	2020	2030
Eläkkeet	11,6	12,5	14,3	15,5
Vanhuuseläkkeet	8,1	8,9	11,2	12,4
Sosiaali- ja terveyspalvelut	7,4	7,7	8,4	9,4
Sairausvakuutus	2,5	2,7	3,0	3,2
Koulutus	5,8	5,7	5,6	5,6
Työttömyysmenot	1,7	1,6	1,4	1,0
Yhteensä	29,0	30,2	32,7	34,7

Laskelman mukaan ikäsidonnaisten menojen osuus kokonaistuotannosta kasvaa seuraavan 25 vuoden aikana noin kuudella prosenttiyksiköllä. Eläkemenojen osuus kohoaa nykyiseltä tasolta noin 4 prosenttiyksiköllä ja sosiaali- ja terveyspalvelut ja sairausvakuutuskorvaukset yhteensä 2½ prosenttiyksiköllä.

Hallituksen tulevaisuusselonteossa tarkasteltiin myös optimistisempia kehityskulkuja. Laskelmat osoittavat, että talouden rahoituspohja ei laajene edes kaikkein nopeimman tuottavuuskasvun ja korkeimman työllisyysasteen vaihtoehdossa riittävän nopeasti kattamaan ikääntymisestä aiheutuvat menot. Niiden osuus kokonaistuotannosta uhkaa siis väijäämättä nousta merkittävästi.

Menoja lisäävät myös julkisten peruspalvelujen tuotannon heikko tuottavuuskehitys. Tuoreimpien tietojen mukaan tuottavuuden lasku on jatkunut myös vuonna 2003.

Taulu 5. Eräiden peruspalvelujen tuottavuus, muutos edellisestä vuodesta prosenttia

	Tietolähde	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Terveyskeskukset	VATT	-0,2	-2,4	-0,9	-3,4	-3,7	-3,0
Erikoissairaanhoito**	CHES/Stakes				-2,2	0,1	-0,3
Vanhusten laitoshoido	CHES/Stakes				-6,4	-0,5	-0,5
Kuntien kokonaistuottavuus	TK	-2,2	-1,4	-1,8	-2,5	-3,2	
- Koulutuspalvelut	TK	-3,3	-1,1	-1,3	-1,5	-3,4	
- Kirjastopalvelut	TK	2,0	-0,3	-0,5	-0,5	0,3	
- Sosiaalipalvelut	TK	-1,1	-1,9	-2,7	-4,5	-3,2	

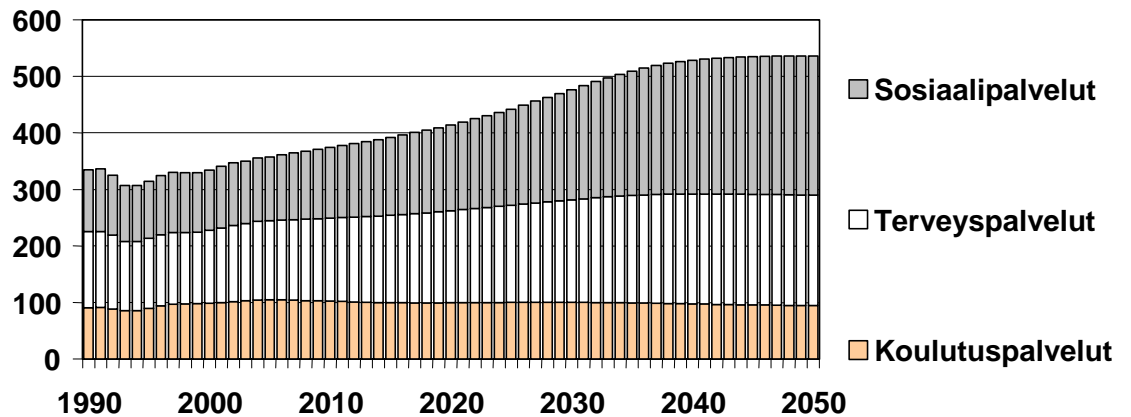
** Koko somaattisen erikoissairaanhoidon tuottavuus
(Lähde: Peruspalveluohjelma)

Tuottavuuskehityksen merkitys nähdään kun oletetaan, että tuottavuus laskisi jatkossa peruspalveluissa 2 prosentin vuosivauhdilla. Tällöin peruspalveluiden kustannusten BKT-osuus nousisi vuoteen 2030 mennessä lähes kaksinkertaiseksi.

Tuottavuuskehityksellä on suuri vaikutus myös kuntien työvoimatarpeeseen. Oheisessa kuviossa on arvioitu kuntien työvoimatarvetta peruspalvelutuotannossa olettaen tuottavuuden pysyvän nykyisellä tasolla ja palveluiden kysynnän kehittyvän ikäryhmien suhteellisten kokojen mukaisesti vuodesta 2005 eteenpäin.

Mikäli tuottavuus ei nouse ja palveluiden käyttö säilyy ikäryhmittäin samanlaisena kuin tällä hetkellä, kuntien peruspalveluiden tuotanto vaatisi 2030-luvulla jo 1½-kertaisen määrän työvoimaa kuin 2000-luvun alussa pelkästään väestörakenteen vaikutuksesta. On epäselvää voiko tällainen kehitys ylipäättään toteutua supistuvan työvoimatarjonnan oloissa.

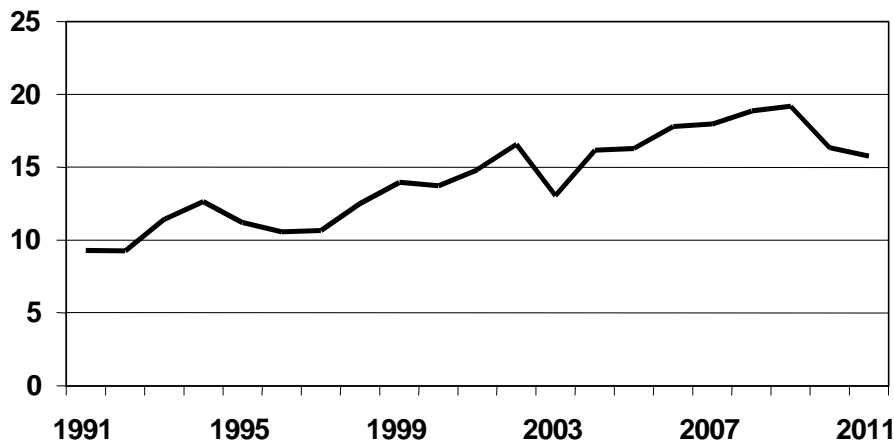
Kuvio 10. Laskelma ikääntymisen vaikutuksesta kuntien työvoimatarpeeseen jos tuottavuus ei nouse, v. 1990—2050, 1 000 henkeä

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö

Kuntien kasvava työvoiman kysyntä ja tästä seuraavat palkkapaineet vaikuttavat talouden kasvumahdollisuuksiin. Kuntasektorilla poistuu jo vuoteen 2011 mennessä noin 120 000 työntekijää eläkkeelle ja kokonaispoistuma nousee merkittävästi tätä suuremmaksi. Tämän poistuman korvaamisen lisäksi tarvitaan lisätyövoimaa kasvaaviin terveys- ja hoivapalveluihin. Suuren työvoimatarpeensa takia kunnat voivat joutua kilpailutilanteeseen, jossa rekrytointi onnistuu vain palkkatasoa nostamalla.

Kuvio 11. Kuntien palveluksesta eläkkeelle siirtyvät, 1 000 henkeä

Lähde: Kuntien eläkevakuutus

Ongelma ei poistu palveluita yksityistämällä tai niiden tuotantotapaa muuttamalla, jos uudistuksilla ei kyetä nostamaan tuottavuutta. Yksityiset tuottajat hinnoittelevat palvelunsa kohonneiden palkkojen perusteella ja myös niiden työllisyys uhkaa syrjäyttää vienti- ja muuta markkinatuotantoa.

4. Talouspolitiikan linja lähivuosina

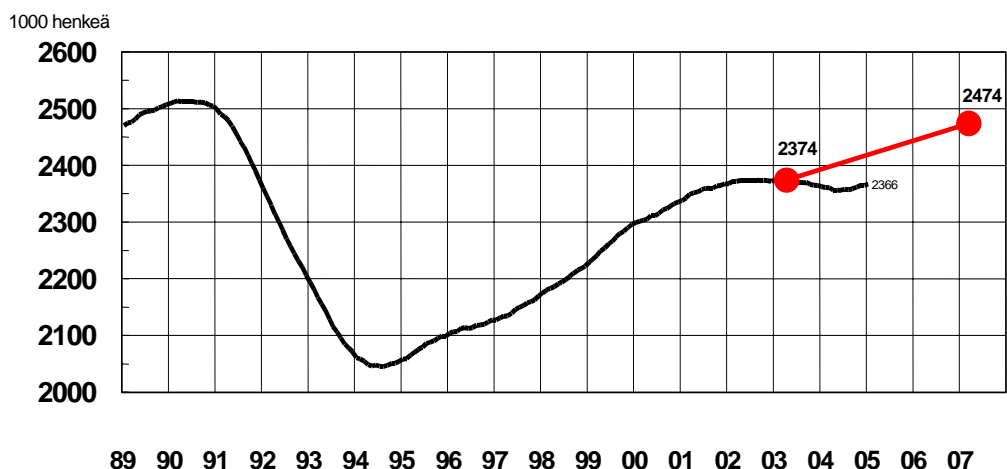
4.1. Talouspolitiikan keskeiset tavoitteet ja niiden toteutumisenäkymät

Syntynyt tulopoliittinen kokonaisratkaisu vähentää talouskehitykseen liittyviä riskejä ja sopimuskauden lopulla johtaa – mikäli liukumata eivät syö sen vaikutusta – totuttua hitaampaan nimellisansioiden nousuvauhtiin ja siten laskennallisesti hieman aiemmin ajateltua parempaan työllisyyskehitykseen. Talouspolitiikan keskeiset ongelmat – työllisyyskehitys, julkisen talouden kestävyys, osaavan työvoima riittävyys yksityisellä sektorilla, verotukseen liittyvät epävarmuudet – eivät ole kuitenkaan poistuneet mihinkään.

Työllisyys on viime kuukausina kehittynyt myönteisesti, mutta hallituksen työllisyystavoitteen saavuttaminen ei ole vielä näköpiirissä. Työllisyysasteen nousu on välttämätöntä hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoitus pohjan varmistamiseksi pitimmällä aikavälillä.

Työllisyystavoitteiden saavuttaminen on osoittautunut odotettua haastavammaksi talouskehityksen vaimeuden vuoksi (kuvio 12). Työllisyystavoitteista ei ole kuitenkaan syytä tämän vuoksi luopua, vaan pyrkii mitoittamaan ja suuntaamaan toimenpiteet muuttuvien olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Vuosien 2003–2005 talousarviot ovat tukeneet työllisyyttä veronalennuksin ja talouden kasvuedellytyksiä tukevin, tarkoin suunnatuin menolisäyksin. Suhdannekehityksen osalta talouspolitiikan keskeisin tehtävä on ollut kotimarkkinoilla saavutetun luottamuksen ylläpitäminen ja vahvistaminen, ja samalla vahvistaen rakenteellista joustavuutta ja kilpailukykyä.

Kuvio 12. Työlliset, 15–74-vuotiaat, 12 kk liukuva keskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, Valtiovarainministeriö

Kokonaistuotannon kasvu on viime vuoden aikana voimistunut, loppusyksystä alkaen myös työllisyys lisääntynyt ja kivunnut tavoitellulle kasvu-uralle. Kuitenkin, hallituskauden alkuvuosien heikko kehitys sekä työllisyyskasvun mahdollinen uusi hidastuminen ensi vuoden aikana tekevät tavoitellun työpaikkojen kasvun epätodennäköiseksi, vaikka laajan ja pitkäpitkäaikaisen tuloatkaisun positiiviset vaikutukset tukevatkin työllisyyttä. Tämän lisäksi tarvitaan kuitenkin myös työmarkkinoiden toimintaa tehostavia rakenteellisia uudistuksia, joiden avulla estetään osaa työikäisestä työvoimasta ajautumasta työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Finanssipolitiikassa tavoitteena on valtiontalouden tasapainon saavuttaminen hallituskauden loppuun mennessä. Vaikka valtion velkaa ei kehyskaudella pystyttäisikään lyhentämään, vähintään sen suhde kokonaistuotantoon olisi saatava laskemaan ennen kuin väestörakenne ratkaisevasti heikkenee.

Ilman vahvaa talouskasvua julkisen talouden menositoumuksien ja tulojen välille syntyy lähimmän vuosikymmenen kuluessa rakenteellinen ja aikaa myöden laajeneva kuilu. Vakausohjelmassa esiteltyjen laskelmien mukaan julkinen talous ei ole pitkällä aikavälillä kestävällä uralla ikääntymisestä aiheutuvien menojen kasvun ja talouskasvun hidastumisen vuoksi.

Julkisen talouden kestävyys on uhattuna jo lyhyelläkin aikavälillä mm. kuntien nopean menokasvun vuoksi. Lisäksi uhkana on, että henkilöstön eläköitymisen mahdollistamia rakenne- ja toimintatapamuutoksia ei pystytä toteuttamaan riittävän nopeasti. Hallitusohjelman tavoite valtiontalouden tasapainosta jää näillä näkymin toteutumatta ja alijäämä jää noin yhteen 1 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon.

Talouden **pitkän aikavälin kasvunäkymät** aiheuttavat huolta. Työvoiman tarjonta on alenevalla uralla ja seuraavan vaalikauden lopussa se voi olla jo merkittävästi nykyistä alempi. Samaan aikaan julkinen sektori, erityisesti kunnat suunnittelevat henkilöstön määrän jatkuvaa lisäystä. Yksityistä sektoria uhkaa heikkenevä työvoiman tarjontanäkymä, joka on jo voinut vaikuttaa varovaisuuteen investoinneissa ja ennen pitkää lisää palkkakilpailupaineita. Heikon kehityksen oloissa tuotanto siirtyy kasvavassa määrin ulkomaille.

Hyvinvointipalveluiden rahoituksen kannalta on huolestuttavaa, että veropohjiin liittyy merkittävää epävarmuutta. Lisäksi sosiaalivakuutusmaksujen korotuspaine eläkkeiden rahoituksen turvaamiseksi syö nopeasti valtion ja kuntien veropoliittista liikkumatilaa. Kunnat nostavat veroprosenttejaan ja osa tehdyistä veronalennuksista kumoutuu kunnallisverotuksen kiristyessä.

4.2. Hallituksen toimintalinja

Talouspolitiikalle asetetuista tavoitteista on syytä pitää kiinni. Työllisyyden parantaminen ja sen vaatimat uudistukset yhdessä kilpailukyvystä huolehtimisen kanssa tulee olla edelleen hallituksen keskeisin tavoite. Julkisen talouden vakauttamisessa keskeistä on menokehityksen hillitseminen.

Julkisen talouden menokehityksen rajoittamiseksi tuottavuuden parantaminen on pitkällä aikavälillä avainasemassa. Valtiontalouden osalta ministeriöiden ensimmäiset tuottavuusohjelmat eivät ole johtamassa sellaisiin muutoksiin, jotka lisääisivät kehysvaraa vaalikaudella. Siksi kehyskäsittelyn yhteydessä on päätetty valtion menojen

rakenteen kehittämistä valtion omien toimintojen tuottavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi menojen kasvun hallitsemiseksi. Eri hallinnonalojen talousarvioiden mitoituksessa otetaan huomioon mahdollisuudet menojen säästöihin henkilöstön luonnollisen poistuman ja hallinnon rakenteiden uudistamisen myötä. Keskushallinnon alueellistamistoimiin liitetään päätökset henkilöstömenoissa ja muissa kuluissa aikaansaataavissa säästöistä.

Kuntien tuottavuuskehitykseen valtio ei pysty suoraan vaikuttamaan, vaan toivottaviin tuloksiin on pyrittävä kuntien kanssa yhteistyössä. Kuntien ja valtion välisiä taloussuhteita on uudistettava siten, että ne jatkossa ohjaisivat kuntia tehostamaan toimintaansa nykyistä voimaperäisemmin. Uudistetussa järjestelmässä on vahvistettava kuntia koskevan budjettirajoitteen pitävyyttä. Meno- ja rahoitusvastuun eriytyessä on vaara menokehityksen ryöstäytymisestä.

Hallitus käynnistää kunta- ja palvelurakennemuutoksen. Kuntien vastuulla olevien palveluiden järjestämiselle on saatava alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen riittävä väestöpohja. Uudistuksella luodaan toimiva palveluverkko ja kiinteytetään yhteistyötä eri palvelujärjestelmien kesken. Samanaikaisesti arvioidaan palvelujen ohjaus-, kehittämis- ja tutkimusjärjestelmiä. Erikoissairaanhoidon ja muut erityisen suuren väestöpohjan edellyttämät palvelut on koottava väestöpohjaltaan riittäviin kokonaisuuksiin. Hallitus edistää palveluiden eri tuotantotapojen parhaiden käytäntöjen käyttöönottoa. Uudistuksien toteutuksessa turvataan palveluiden tarjonta molemmilla kotimaisilla kielillä. Hallitus asettaa valtiosihteeriöryhmän, joka huhtikuun loppuun mennessä valmistelee uudistusta peruspalveluohjelmaministeriöryhmän arvioitavaksi.

Työllisyyspolitiikan osalta kysymys on työnvälityksen toiminnan tehostamisesta ja pitkään työmarkkinatuella olleiden henkilöiden saattamisesta aktiivitoimenpiteiden piiriin. Kokemus on osoittanut, että pitkäaikaistyöttömien joukosta on hyvin vaikea palata avoimille työmarkkinoille. Syrjäytymisen ja köyhyyden vähentämiseksi on siksi olennaisinta mahdollisimman nopeasti katkaista virta pitkäaikaistyöttömyyteen. Työmarkkinatuen uudistaminen ja aktiivitoimien tehostaminen on nyt keskeisin toimintasuunta työllisyyspolitiikassa.

5. Valtiontalouden kehys vuosille 2006—2009

5.1. Vaalikauden kehys vv. 2006—2007

Koko vaalikaudelle päätetty budjetin menojen kehys on olennainen osa hallituksen finanssipolitiikkaa. Valtion menojen hallinta on edellytys vakautta luovalle talouspolitiikalle, joka puolestaan on investointien elpymisen ja talouden pitkän aikavälin kasvun kannalta välttämätöntä. Vaalikauden kehysten yhtenä tarkoituksena on myös mitoittaa pysyvä menotaso kestävänsä tulotason mukaan, jolloin välttyään mitoittamasta pysyvää menotasoa kertaluonteisten tulojen kasvun varaan.

Toukokuussa 2003 vahvistetun vaalikauden kehysten suuruus on vuoden 2004 hinta- ja kustannustasolla 28 534 milj. euroa vuodelle 2006 ja 28 647 milj. euroa vuodelle 2007. Hallituksen maaliskuussa 2005 tekemällä kehyspäätöksellä ei muuteta aiempaa menojen kokonaistasoa koskevaa linjausta vaan tarkistetaan vaalikauden kehys tek-

nisesti vastaamaan vuoden 2006 hinta- ja kustannustasoa ja talousarvion rakenteessa tapahtuvia muutoksia, jotka vaikuttavat lukujen vertailukelpoisuuteen.

Hinta- ja kustannustasokorjaukset yhdessä rakennemuutosten ja muiden teknisten tarkistusten kanssa nostavat vaalikauden kehystä 934 milj. euroa vuodelle 2006 ja 936 milj. euroa vuodelle 2007 keväällä 2003 päätetystä tasosta. Suurimmat rakennemuutokset ovat vuoden 2004 budjetissa toteutettu verotukseen liittyvien korkotulojen ja –menojen bruttouttaminen (vaikutus 50 milj. euroa) ja vuoden 2005 talousarviossa toteutettu Metsähallituksen siirtyminen bruttobudjettiin julkisten hallintotehtävien hoidossa (vaikutus 18 milj. euroa) sekä vuoden 2006 budjettiin suunniteltu eräiden tehtävien siirto Asuntorahastosta valtion talousarvioon (vaikutus 71,5 milj. euroa).

Osaan vaalikauden kehyksen menoista, kuten esim. EU:n tukien ja ohjelmien menoihin sekä kehitysapumenoihin on jo alun perin sisällytetty arvio kustannustason noususta. Muilta osin vaalikauden kokonaiskehystä on tarkistettu arvioidun hinta- ja kustannustason nousun perusteella.

Hintatason tarkistuksessa on käytetty korjaustekijöinä vuodelle 2006 ennakoitua 1,4 prosentin kuluttajahintojen, 1,5 prosentin kotimarkkinoiden perushintaindeksin nousua ja 2 prosentin rakennuskustannusindeksin kohoamista. TEL-indeksin arvioidaan kohoavan 1,8 % ja KEL-indeksin 1,3 %. Kuntien valtionosuuksiin on tehty 1,9 prosentin indeksikorotus, joka vastaa 75 prosenttia arvioidusta indeksin 2,5 prosentin noususta. Uusien työ- ja virkaehtosopimusten sopimuskorotukset sekä uusien palkkausjärjestelmien käyttöönotto lisäävät palkkausmenoja yhteensä runsaat 71 milj. euroa vuonna 2006. Toisaalta valtiotyönantajan kansaneläkemaksun ja sairausvakuutusmaksun alentaminen yhteensä 2,8 prosenttiyksiköllä vähentää palkkojen sivukuluja noin 98 milj. eurolla.

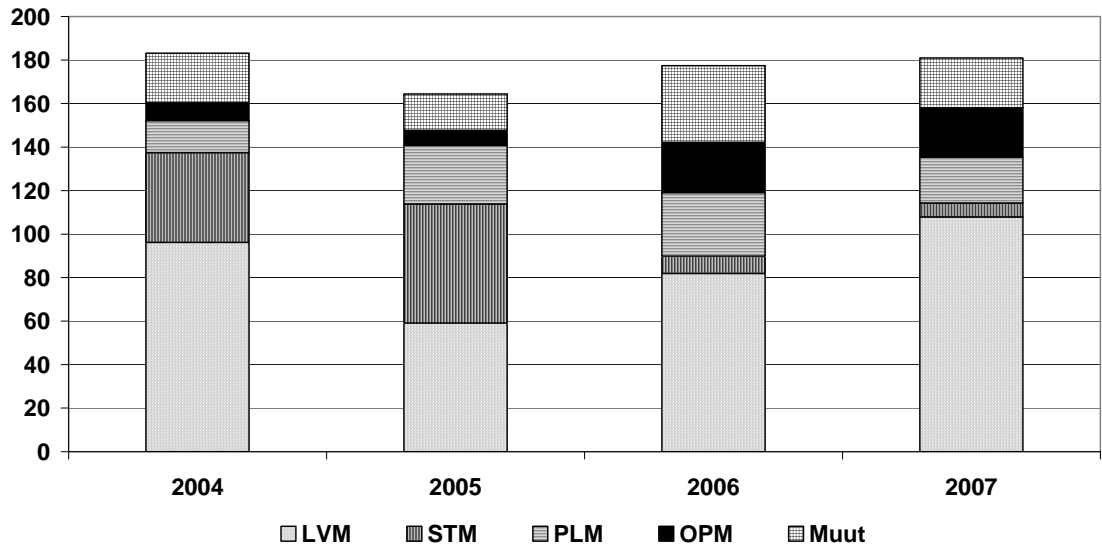
Taulu 6. Vaalikauden tarkistettu kehys, milj. euroa

	2006	2007
Kehyspäätös 22.5.2003, vuoden 2004 hintatasossa	28 534	28 647
Vuoden 2005 hinta- ja kustannustasokorjaukset	445	447
Vuoden 2006 hinta- ja kustannustasokorjaukset	353	357
Budjetin rakennemuutokset vv. 2004-2007	136	132
Vaalikauden tarkistettu kehys, vuoden 2006 hintatasossa	29 468	29 583

5.2. Kehykset hallinnonaloittain

Kehysmenot ovat vaalikaudella kasvaneet hallitusohjelmassa sovittua nopeammin sekä aktiivisten valtion budjettipäätösten johdosta (mm. opintotuki, tie- ja ratainvestoinnit, eräät sosiaaliturvaetuudet ja rauhanturvatoiminta) että ennakoimattomasti (kuntien menojen ennakoimaton kasvu on lisännyt lakisääteisten valtionosuuksien määrää). Kehyksissä on ollut mahdollista pysyä siksi, että joidenkin menojen arviot ovat tarkentuneet alaspäin.

Kuvio 13. Hallitusohjelman ylittävät päätösperäiset menojen lisäykset, milj. euroa*

*Tilanne ennen kehyspäätöstä 10.3.2005

Tiukkaa menotaloutta jatkaen vaalikauden kokonaiskehyyksen ja hallinnonalojen kehysten yhteissumman väliin on pystytty jättämään liikkumatila (ns. jakamaton varaus) uusia, lähinnä lisätalousarvioiden kautta toteutuvia menotarpeita varten. Tämä on ollut mahdollista siten, että hallinnonaloille on kohdistettu kehyspäätöksessä menojen vähentämisehdotuksia yhteensä noin 150 milj. euroa vuoden 2006 tasolla ja noin 175 milj. euroa vuoden 2007 tasolla. Lisäksi harkinnanvaraisiin määrärahoihin ei paria poikkeusta lukuun ottamatta ole tehty hintatason muutoksen perusteella tasokorotuksia, mikä tuo noin 100 milj. euron luokkaa olevan liikkumatilan jakamattomaan varaukseen.

Hallinnonaloille vahvistetaan valtiontalouden kehukset taulun 7 mukaisesti. Menojen reaalkasvun hidastuminen vaalikauden loppupuoliskolla vastaa hallitusohjelmassa sovittua menojen etupainosta linjaa. Hallinnonaloille jakamattomaksi varaukseksi jää 342 milj. euroa vuodelle 2006 ja 215 milj. euroa vuodelle 2007. Seuraavaan vaalikauteen kuuluvien vuosien 2008—2009 jakamattomaksi varaukseksi on jätetty n. 300 milj. euroa molemmille vuosille.

Taulu 7. Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2006—2009, milj. euroa vuoden 2006 hinta- ja kustannustasossa

Hallinnonala	2006	2007	2008	2009
23. Valtioneuvoston kanslia	72	47	46	46
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	-	-	-	-
24. Ulkoasiainministeriö	883	956	1 012	1 081
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	-	-	-	-
25. Oikeusministeriö	689	683	675	686
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	-	-	-	-
26. Sisäasiainministeriö	1 380	1 385	1 388	1 409
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	125	113	113	113
27. Puolustusministeriö	2 248	2 233	2 277	2 287
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	-	-	-	-
28. Valtiovarainministeriö	5 684	5 866	6 100	6 166
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	169	169	169	169
29. Opetusministeriö	5 980	6 026	6 031	6 038
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	388	399	409	405
30. Maa- ja metsätalousministeriö	1 815	1 755	1 785	1 780
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	965	930	934	923
31. Liikenne- ja viestintäministeriö	1 551	1 448	1 594	1 544
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	25	38	1	1
32. Kauppa- ja teollisuusministeriö	905	912	923	930
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	67	75	83	74
33. Sosiaali- ja terveysministeriö	6 462	6 606	6 865	6 842
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	4 582	4 591	4 611	4 597
34. Työministeriö	1 036	1 031	1 031	1 030
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 107	1 090	1 061	1 016
35. Ympäristöministeriö	312	307	304	304
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	435	433	429	422
36. Valtiovelan korot	-	-	-	-
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	2 580	2 754	2 934	3 015
Valtiontalouden kehykset yhteensä*	29 126	29 368	30 142	30 254
Jakamaton varaus	+342	+215	+300	+300
Vaalikauden kehys	29 468	29 583	30 442	30 554
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista yhteensä	10 443	10 591	10 742	10 734

* Pääluokat 21 ja 22 sisältyvät loppusummaan.

Kaikkein vähävaraisimpien aseman parantaminen

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota kaikkein vähävaraisimpien ihmisten aseman parantamiseen. Pitkäaikaistyöttömien työllistymisen tukemiseksi hallitus toteuttaa työmarkkinatuki uudistuksen. Työvoiman kysyntää työvaltaisessa yritys- ja palvelutoiminnassa tuetaan työnantajamaksurasitusta keventämällä. Vuoden 2006 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä hallitus tekee päätökset myös muista tarpeellisista toiminnoista vähävaraisimpien toimeentulon parantamiseksi.

Taloukskasvun työllisyysvaikutusten ulottaminen entistä enemmän myös heikossa työmarkkina-asemassa oleviin kansalaisiin edellyttää erityistoimia työvoiman kysynnän vahvistamiseksi matalapalkkaisessa kokoaikatyössä. Hallitus kohdentaa yhteensä vuositasolla 150—200 miljoonaa euroa tähän tarkoitukseen vuoden 2006 alusta.

Hallitus uudistaa työmarkkinatukea. Uudistuksella toteutetaan pitkäaikaistyöttömien yhteiskuntatakuu ja vahvistetaan työmarkkinatuen vastikkeellisuutta. Uudistus tuo lisäpalveluita julkiselle vallalle: työvoimatoimistojen peruspalveluita parannetaan ja uuden järjestelmän kustannukset tasataan kuntien ja valtion kesken. Uudistus toteutetaan koko kuntatalouden kannalta kustannusneutraalisti ja kuntien välillä mahdollisimman kustannusneutraalisti vuoden 2006 alusta. Järjestelmä kohottaa erittäin pitkään työttömänä olleiden aktiivitoimenpiteiden tasoa ja edellyttää kolmen vuoden aikana noin 36 miljoonan euron lisäpanostuksia. Uudistukseen liitetään toimia työnvälityspalveluiden tehostamiseksi: työvoimahallinnon, yksityisten yhteisöjen ja kuntien mahdollisuutta toimia pitkäaikaistyöttömien vuokratyönantajana selvitetään.

Taloukskasvun edistäminen

Hallitus tukee taloukskasvun osaamis pohjaa lisäämällä tutkimuksen ja tuotekehityksen voimavaroja ja parantamalla tutkimuksen ja sen taloudellisten sovellutusten yhteensovittamista.

— Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimus- ja tuotekehitysmenoja lisätään yhteensä 30 milj. eurolla vuosina 2006—2007.

— Suomen Akatemian tutkimusvoimavaroja kasvatetaan yhteensä 19,7 milj. eurolla ja taloudellisten tutkimuslaitosten rahoitusta yhteensä 300 000 eurolla vuosina 2006—2007. Lisäksi Akatemian käyttöön luodaan uusi, nykyistä joustavampi rahoitusmalli.

— Huippututkijoiden rekrytoimiseksi perustetaan määräaikaista huipputason tutkimus- ja opetustoimia ulkomaisille tutkijoille.

— Yliopistojen yhteistyötä kehitetään muun muassa niiden välistä laitteiden yhteishankintaa lisäämällä. Yliopistojen yksityisen rahoituksen määrää kasvatetaan ja tutkimusrahoituksen rakennetta kehitetään. Yliopistojen johtamiseen tuodaan lisää ammattimaisuutta. Yliopistojen taloudellista itsenäisyyttä vahvistetaan.

— Innovaatiotoiminnan tulosten tehokasta hyödyntämistä tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi edistetään toimilla, jotka puuttuvat tunnistettuihin markkinapuutteisiin. Hallitus ja työeläkeyhtiöt selvittävät käymiensä neuvotteluiden perusteella mahdollisuudet parantaa riskipääomien saantia yritysten varhaisen ja nopean kasvun vaiheeseen.

— Maa-, poro- ja kasvihuonetalouden tuotantokustannuksia alennetaan huoventamalla näiden energiaverotusta 21,5 milj. eurolla.

Koulutuksen kehittäminen

Hallitus uudistaa koulutusta taloukskasvun osaamisperustan vahvistamiseksi ja työvoiman tarjonnan turvaamiseksi työuran alkamista varhaistamalla. Uudistusten tavoitteena on myös nuorten syrjäytymisuhan vähentäminen. Laajaan toimenpidekonaisuuteen kuuluu muun muassa seuraavia toimia:

— Selvitetään vaihtoehtoiset toimintatavat yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten riittävän koulutuksen turvaamiseksi. Tavoitteen toteuttamiseksi selvitetään oppivelvollisuusiän pidentämisen vaikutuksia ja muita vaihtoehtoja.

— Lukioiden ja ammattioppilaitosten opetuksen yhteistä järjestämistä tuetaan, oppilaitosten keskinäistä yhteistyötä kannustetaan ja uusien lukiokoulutuksen järjestämislupien myöntämiseen suhtaudutaan erittäin pidättyvästi. Uudistuksessa huomioidaan ruotsinkielisen koulutuksen erityistarpeet.

- Yliopistojen pääsykoejärjestelmää uudistetaan siten, että ylioppilastutkinnon painoarvoa valintaperusteena lisätään
- Lukio-opinnoissa palataan siirtymäajan kuluessa tavoitteelliseen kolmen vuoden keston ja ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusjärjestelmää kehitetään tuloksiin kannustavaksi.
- Toisen asteen yhteishakujärjestelmää uudistetaan siten, että se tehostaa koulutukseen hakeutumista. Perusopetuksen lisäopetuksen suorittamisen vaikutuksia selvitetään ja arvioidaan toisen asteen koulutukseen pääsyn näkökulmasta.
- Ammatillisen koulutuksen yhteyteen lisätään ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta, josta on mahdollista siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen.
- Nuorten ammatillisen koulutuksen näytöt otetaan käyttöön syksystä 2006.
- Selvitetään ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden opintojen maksullisuutta syksyn 2005 talousarvioneuvotteluissa tehtäviä päätöksiä varten.

Taulu 8. Keskeisimmät tutkimus- ja kehittämisrahat vuosina 2005—2009 vuoden 2006 hinnoin, milj. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009
Yliopistot	422,6	423,8	431,9	431,9	431,9
Valtion tutkimuslaitokset	263,6	259,4	260,2	260,4	260,5
- josta VTT	65,7	63,3	63,5	63,5	63,5
Tutkimusorganisaatioiden tutkimusmäärärahat yhteensä	686,2	683,3	692,1	692,4	692,4
Suomen Akatemia	223,5	249,7	269,7	271,7	271,7
Tekes	456,8	482,0	510,4	510,4	510,4
Rahoitusorganisaatiot yhteensä	680,3	731,8	780,1	782,1	782,1
Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidollain mukaiseen tutkimustoimintaan	41,5	48,7	48,7	48,7	48,7
Kaikki yhteensä	1 408,0	1 463,7	1 520,9	1 523,2	1 523,2

Hallinnonalakohtaiset linjaukset

Valtioneuvoston kanslia toimii Suomen EU:n puheenjohtajuuden sisällöllisen valmistelun koordinoijana. Teknisiä kokousvalmisteluja varten on perustettu erillinen EU-puheenjohtajuussihteeristö, joka on sijoitettu valtioneuvoston kanslian yhteyteen. Puheenjohtajuuden hoidon edellyttämiin eri hallinnonalojen kustannuksiin on varauduttu koordinoitusti valtioneuvoston kanslian ja valtiovarainministeriön hallinnonalalla. EU:n puheenjohtajuuskauden menoihin on lisätty resursseja 9 milj. euroa aiempaan kehyspäätökseen verrattuna. Puheenjohtajuuden kokonaismenokehys on vuonna 2006 yhteensä 38 milj. euroa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan suunnittelukaudella korostuu toiminnan johtamisen kehittäminen käynnissä olevan UM-strategia 2015:n valmistelun pohjalta. Tavoitteena on kehittää johtamista siten, että painopiste- ja resurssilinjauksia tehtäessä voidaan yhä paremmin ottaa huomioon ministeriön tehtäväkentän moninaisuus, jakaantuminen lähes sataan toimipisteeseen maailmalla sekä tarve reagoida nopeasti kansainvälisen tilanteen muutoksiin. Ulkoasiainministeriö kehittää suunnittelukaudella konsulipalveluita, ml. nopean toiminnan konsulijoukot, ja edustustojen tarjoamaa muuta tukea asiakkaiden tarpeita vastaavasti.

Ministeriö osallistuu turvallisuuspolitiikan kehittämiseen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten pohjalta ja työskentelee EU:n toiminnan ja erityisesti ulkosuhteiden, mm. EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) ja sen olennaisena osana Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) kehittämissä. Erityisesti siviilikriisinhallinnan voimavaroihin ja toimintakykyyn on kiinnitettävä huomiota sotilaallisen kapasiteetin rinnalla. Muussa kansainvälisessä kriisinhallintayhteistyössä Suomi jatkaa YK:n toimintakyvyn vahvistamista ja aktiivista osallistumistaan YK:n ja Naton johtamiin operaatioihin sekä osallistuu tulevien EU:n omien sotilaallisten operaatioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Kehyksissä on otettu huomioon rauhanturvaamis- ja siviilikriisinhallintamäärärahojen mitoitus hallituksen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten pohjalta.

Kehitysyhteistyön toimeenpanoa ohjaa hallituksen kehityspoliittinen ohjelma, jossa keskeisiä tavoitteita ovat johdonmukaisuuden edistäminen sekä kehitysyhteistyön laadun ja vaikuttavuuden parantaminen yhdenmukaistamalla toimintatapoja ja keskittämällä tukea. Tavoitteena on kohdistaa 60 % maa- ja aluekohtaisesta lahjamuotoisesta avusta pitkäaikaisiin yhteistyömaihin. Hallitusohjelman mukaan kehitysyhteistyömäärärahoja kasvatetaan tavoitteena nostaa niiden osuus 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta vuoteen 2010 mennessä yleinen talouskehitys kuitenkin huomioon ottaen. Ulkoministeriön kehitysyhteistyömenot kasvavat noin 194 milj. eurolla kehyskaudella. Tämä johtaa yhdessä muilta hallinnonaloilta maksettavien kehitysyhteistyömenojen kanssa nykyarvion mukaan runsaan 0,48 prosentin BKT:n osuuteen kehyskauden viimeisenä vuonna. Pääluokan menoihin on kohdistettu runsaan 5 milj. euron säästöt vuosille 2006—2007.

Oikeusministeriön hallinnonalalle on tarkoitus perustaa talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus. Tavoitteena on vapauttaa voimavaroja vuoteen 2010 mennessä yhteensä 7,6 milj. euroa vuoden 2005 talousarvion tasoon nähden. Tuomioistuimissa jatketaan menettelyjen ja organisaation kehittämistä. Lisäksi muun muassa hovioikeuksien seulontamenettelyllä, käräjäoikeuksissa vähäisten rikosasioiden käsittelyä yksinkertaistamalla ja tuomiopiirijärjestelyillä sekä tietotekniikan hyödyntämistä tehostamalla ja sähköisiä palveluja kehittämällä huolehditaan siitä, että resurssit voidaan kohdentaa kansalaisten ja yhteiskunnan kannalta keskeisiin tehtäviin. Saman suuntaisia kehittämistoimia jatketaan myös ulosotossa ja syyttäjän toimissa.

Vankeuslainsäädännön kokonaisuudistukseen liittyvillä vankeinhoitolaitoksen toiminnan, hallinnon ja organisaation uudelleenjärjestelyillä sekä laitosturvallisuuden parantamisella kohdennetaan voimavaroja uusintarikollisuuden vähentämiseen ja laitosturvallisuuden parantamiseen.

Oikeusministeriön hallinnonalan toimenpiteillä voidaan saavuttaa yhteensä muutamia miljoonia euron kustannussäästöt.

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpanoa jatketaan valtioneuvoston 23.9.2004 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti. Sisäisen turvallisuuden ohjelma ohjaa pitkäjänteisesti poikkihallinnollista yhteistyötä sisäisen turvallisuuden parantamiseksi ja resurssien käytön tehostamiseksi. Ohjelman painopisteitä ovat talousrikollisuuden vähentäminen, terrorismin torjunta, ennalta ehkäisevä työ sekä huumausaine- ja väkivaltarikollisuuden vähentäminen.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti rajaturvallisuus ylläpidetään ja rajaliikenteen sujuvuus varmistetaan. Lisäksi parannetaan rajavartiolaitoksen erityisosaimisen ja kaluston käyttöä terrorismin torjuntaan sekä vähennetään merionnettomuuksien määrää ja tehostetaan ennalta estävää työtä.

Ulkomaalaisvirasto on alueellistunut ja toimii nykyisin neljässä toimipisteessä. Turvapaikka- ja kansalaisuushakemusten käsittelyajat on saatu lyhenemään tehostamistoimien avulla. Suunnittelukauden tavoitteena on saada käsittelyajat pysymään vähintään saavutetulla tasolla hankkeiden päättymisen jälkeen. Suunnittelukaudella pyritään myös jatkamaan jo aloitettua pääprosessien sähköistämistä, joka osaltaan auttaa pitämään käsittelyajat kohtuullisina.

Sisäasiainministeriön palvelukeskushanketta esitellään muistion tuottavuutta käsittelevässä luvussa 5.4.

Lääninhallituksia ja niiden alaista hallintoa samoin kuin valtion paikallishallintoa kehitetään kehyskaudella hallintonselonteon linjausten mukaisesti. Keskeiset kunta-asioihin liittyvät asiat sisältyvät peruspalveluohjelmaan.

Maistraattien toimialueita laajennetaan ja niiden tehtäviä alueellistetaan. Maistraatit myös erikoistuvat eräissä tehtävissä. Rekisterihallinnon vastuulla olevien järjestelmien tietojen laatua parannetaan ja sähköisen asioinnin toimintaedellytyksiä kehitetään. Tietoturvallisuuden korostumisen myötä Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluiden merkitys tulee korostumaan kehyskaudella.

Suomen toimiminen EU:n puheenjohtajana ja ASEM-kokous edellyttävät Suomelta tiettyjä turvallisuustehtäviä. Poliisin toimintojen hajasijoitushankkeista Poliisin tietohallintokeskuksen siirto Rovaniemelle on vielä kesken. Poliisin ammattikorkeakoulun siirrosta Tampereelle ja yhdistämisestä poliisikouluun sekä Poliisin tekniikka-keskuksen siirrosta Kouvolaan on tehty poliittiset päätökset ja projektit ovat käynnistyneet.

Biometriahankkeen tarkoituksena on toteuttaa passeille asetetut vaatimukset, jotka sisältyvät Euroopan unionin neuvoston asetukseen jäsenvaltioiden myöntämien passien turvatekijöistä ja biometriikasta. Poliisin sähköisen asioinnin kehittämisenä on tarkoitus tehostaa poliisin palveluja ja turvata palvelujen saatavuus. Poliisi on käynnistänyt hankkeita mm. telepakkokeinojen saattamiseksi ajan tasalle ja myös poliisin keskeisiä tietojärjestelmiä on päivitettävä.

Suunnittelukaudella hätäkeskusjärjestelmä rakennetaan valmiiksi ja vastuu hätäkeskustoiminnasta siirtyy valtiolle. Pelastusopiston antama koulutus vastaa määrältään ja laadultaan pelastustoimen tarpeita. Pelastusopisto toimii pelastustoimen tutkimus- ja kehittämiskeskuksena. Suomen pelastustoimella on hyvät valmiudet osallistua kansainväliseen pelastustoimintaan ja siviilikriisinhallintatehtäviin.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon 2004 mukaisesti rajavartiolaitoksen varusmieskoulutus keskitetään kahteen koulutuskeskukseen vuoden 2008 loppuun mennessä.

Alueiden kehittämisen osalta tärkeimmät kehyskaudelle 2006—2009 ajoittuvat muuttuvat tekijät liittyvät strategisen otteen vahvistamiseen aluekehitystyössä ja sen

käytännön toteutuksessa, kansallisessa ja EU:n ohjelmatyössä. Nykyisen ohjelmat päättyvät vuoden 2006 lopussa. Uuden EU:n rakennerahastokauden 2007—2013 valmistelu jatkuu. Tulevan EU:n ohjelmakauden rahoitus tulee täsmentymään arvioiden mukaan vuoden 2006 aikana, minkä johdosta näiden määrärahojen mitoitus kehyspäätöksessä vuosille 2007—2009 on arvioitu kaavamaisesti. Kainuun hallintokokeilu vaatii arviointia muun muassa siitä, miten Kainuuseen olisi budjettimäärärahoja kohdentunut ilman kokeilua. Lisäksi kehyskaudella 2006—2009 tullaan jatkamaan valtion keskushallinnon alueellistamisesta laaditun ohjelman alueellistamistoimenpiteitä.

Kansallisten alueiden kehittämistoimien osalta keskeisenä päämääränä vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella on strategian terävöittämisen ohella jäntevöittää ja yksinkertaistaa ohjelmatyötä maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman sekä erillishjelmien (mm. aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmien) ja politiikkojen kesken.

Kehyspäätöksessä hallinnonalalle kohdistettu vuositasolla 5—10 milj. euron säästö kunnille maksettaviin harkinnanvaraisiin avustuksiin.

Puolustusministeriön hallinnonalalla puolustuksen kehittämisen voimavaroja käytetään ensisijaisesti strategisen iskun ennaltaehkäisy- ja torjuntakyvyn saavuttamiseksi. Vuoteen 2008 mennessä puolustusvoimille luodaan strategisen iskun ennaltaehkäisy- ja torjuntakyky. Laajemman sotilaallisen voimankäytön ennaltaehkäisy- ja torjuntakyky ylläpidetään. Sodan ajan joukkojen vahvuus supistuu 350 000:een vuonna 2008. Puolustusjärjestelmän kehittämisen painopistealueita ovat tiedustelu-, johtamis- ja hallintojärjestelmä, maavoimien valmiusyhtymät, ilmapuolustus, sotilaallinen kriisinhallintakyky sekä kotimaan ja ulkomaan elinkeinoelämään verkottunut logistiikka- ja huoltojärjestelmä. Puolustusvoimille luodaan verkostokeskeisen sodankäynnin asettamat vaatimukset täyttävä, kaikki puolustushaarat kattava yhteinen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmä.

Uskottavan kansallisen puolustuskyvyn kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi puolustusbudjetista käytetään noin kolmannes puolustusmateriaalihankintoihin. Materiaalin ylläpito ja huolto sitovat entistä enemmän resursseja. Puolustuksen kehittämisessä tarvittavien resurssien luomiseksi sekä toiminnan ja talouden tasapainottamiseksi toteutetaan puolustusvoimissa johtamis- ja hallintorakenteen uudistus ja jatketaan rakennemuutosta. Vuosina 2005—2007 menopaineet hallitaan kohdentamalla eri toimintojen menoja uudelleen. Vuosina 2008—2009 on tavoitteena saada aikaan rakenteellisilla toimenpiteillä puolustusvoimien toimintamenoissa vuotuinen noin 50 milj. euron kohdentamisvara kehittämishankkeisiin. Puolustusvoimien ja palveluntuottajien väliset kumppanuusjärjestelyt ovat osa puolustusvoimien hallittua rakennemuutosta. Johtamis- ja hallintojärjestelmän uudistamisen ja rationalisointitoimenpiteiden myötä tavoitteena on vähentää noin 1 200 henkilötyövuotta vuoden 2012 loppuun mennessä. Samanaikaisesti tavoitteena on kohdentaa puolustusvoimien kehittämisohjelmiin nykyisistä tehtävistä vähintään 500 henkilötyövuotta.

Puolustusministeriön hallinnonalan kehukseen on kohdistettu vuosille 2006—2007 20 milj. euron suuruiset määrärahojen vähennykset vuoden 2004 puolustuspoliittisen selonteon mukaiseen rahoitustasoon verrattuna.

Kehyksissä on otettu huomioon jalkaväkimiinat korvaavien järjestelmien hankintojen aloittamista varten 25 milj. euron lisärahoitus (ml. arvonnalisäverot) vuodelle 2009. Li-

särahoituksesta kuluu arvonlisäveromenoihin 4,5 milj. euroa ja varsinaisille jalkaväkimiinät korvaaville hankinnoille jää 20,5 milj. euroa.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla korostuu kehyskaudella tuottavuustoi-
menpiteet ja niiden toteutus. Vuoden 2005 alusta voimaan tulleessa eläke-etuuskien
kokonaisuudistuksessa valtion eläkelain mukaisen eläkkeen määräytymisessä käytet-
tävä eläkkeen indeksitarkistusten pohjaindeksi muutettiin. Muutoksella ennakoidaan
olevan säästävä vaikutus eläkemenon tasoon kehyskaudella. Kehyskauden laskelmis-
sa valtion eläkemenojen reaalkasvu on keskimäärin 2,1 prosenttia vuodessa. Vuonna
2006 valtion eläkemenot ovat noin 3,2 mrd. euroa.

Kehyslaskelmissa on varauduttu siihen, että maksut EU:lle (maksatukset) olisivat
vuosina 2006—2009 keskimäärin 1,08 prosenttia EU:n yhteenlasketusta bruttokan-
santulosta. Suomen maksuosuus olisi 1,6 prosenttia. Hallituksen helmikuussa 2004
ottamassa kannassa komission rahoituskehyksiä 2007—2013 koskevaan tiedonan-
toon puolletaan EU:n rahoituskehysten tasoksi enintään 1,1 prosenttia bruttokansan-
tulosta (sitoumukset). Koska maksatukset ovat selkeästi olleet sitoumuksia pienem-
mät, arvioidaan kehysvarauksen 1,05 prosentin taso realistiseksi koko kaudella
2007—2013 keskimäärin. Maksujen EU:lle arvioidaan olevan 1,56 mrd. euroa vuon-
na 2006.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla säästötoimien vaikutus on runsaat 10 milj.
euroa vuonna 2006 ja noin 5 milj. euroa vuodesta 2007 lukien. Työhyvinvoinnin tu-
keen aiemmin varattua määrärahaa voidaan supistaa osana järjestelyä, jossa työky-
vyttömyysriskiä torjutaan jatkossa työkyvyttömyysmaksulla rahoitettavilla työhyvin-
vointihankkeilla. Suomen EU:n puheenjohtajuutta varten osoitettuja ylimääräisiä
henkilöstöresursseja vähennetään edellisessä kehyspäätöksessä suunnitellusta mää-
rystä.

Opetusministeriön hallinnonalalla yliopistojen perusrahoitusta vahvistetaan 20
milj. eurolla vuonna 2006 ja edelleen 20 milj. eurolla vuonna 2007. Opintotukimää-
rärahoja lisäävät eduskunnan päättämän asumislisän vuokratilajien korotuksen vuosita-
lon vaikutukset 19,6 milj. eurolla ja päätoimisen opiskelun lisääntyminen 4 milj. eu-
rolla. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahojen taso nousee vuodesta 2006 vuoteen
2009 noin 31,5 milj. eurolla. Joensuun ja Vaasan harjoittelukoulujen aiemmin pääte-
tyt tilahankkeet aiheuttavat vuokramäärärahojen lisäystä.

Tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 96 % perusopetuksen päättävistä aloittaa
samana vuonna lukiassa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäope-
tuksessa. Koulutusjärjestelmän tehokkuuden lisäämiseen pyritään mm. keskeyttämistä
vähentämällä ja läpäisyä parantamalla sekä koulutusasteiden nivelvaiheiden toimi-
vuutta tehostamalla. Kuntien valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään peruspalve-
luohjelmassa.

Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönottoon varataan 2,6 milj. euroa vuonna 2006 ja
edelleen noin 1 milj. euroa lisäystä vuosittain. Oppisopimuskoulutuksena järjestettä-
vään ammatillisen peruskoulutuksen laajenemiseen varaudutaan 1,7 milj. eurolla
vuonna 2006 ja edelleen jossain määrin myös jatkossa. Ammatillisen lisäkoulutuksen
tarjontaa lisätään 2 milj. eurolla vuonna 2006 ja edelleen 2 milj. eurolla vuonna
2007. Aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaa (Noste-ohjelma) laajennetaan

4 milj. eurolla vuonna 2006 ja edelleen 5 milj. eurolla vuonna 2007. Nuorten työpa-jatoiminnan määrärahoja lisätään 0,6 milj. eurolla vuosittain.

Merimuseon perustaminen lisää määrärahoja lähinnä vuosina 2007 ja 2008. Ooppe-ratalon saneerauksesta aiheutuvat menonlisäykset kohdistuvat vuosiin 2008 ja 2009.

Veikkausvoittovaroja arvioidaan kertyvän tieteen, taiteen, liikunnan ja nuorisotyön tukemiseen kehyskaudella vuosittain lisää noin 5 milj. euroa. Veikkauksen jakosuh-delain toimeenpanoa nopeutetaan eduskunnan toivomalla tavalla siten, että kirjasto-jen valtionosuuksia asteittain siirretään yleisiin budjettivaroihin 9,9 milj. euroa vuon-na 2006, 11,4 milj. euroa vuonna 2007, 12,2 milj. euroa vuonna 2008 ja 13,0 milj. euroa vuonna 2009.

Opetusministeriön hallinnonalan säästöt yhteensä noin 15 milj. euroa vuonna 2006 ja vajaa 20 milj. euroa vuonna 2007 on kohdistettu pääasiassa yliopistolaitoksen yhtei-siin menoihin, lukiolaisten ja ammattikoululaisten koulumatkatukiin ja rakennus- ja laiteinvestointien valtionavustuksiin. Jo sitovasti päätetyt hankkeet voidaan kuitenkin rahoittaa.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen tavoitteena on markkinasuuntautuneisuuden lisääminen poistamalla tukien ja tuotannon välinen kytkentä kokonaan tai osaksi, suorien tukien leikkaami-nen ja leikattavien varojen siirtäminen maaseudun kehittämistoimiin. Uudistus koros-taa myös mm. elintarviketurvallisuutta, laatu- ja ympäristökysymyksiä ja viljelijöi-den tulojen vakiinnuttamista. Uudistamiseen liittyvien EU:n kokonaan rahoittamien tulotukien arvioidaan kasvavan kehyskauden aikana asteittain 41 milj. euroa vuodes-ta 2004 vuoteen 2009, jolla kompensoidaan maataloustuotteiden hintojen alentamis-ta. EU:n kokonaan rahoittamat tulotuet ovat valtiontalouden kehysten ulkopuolisia menoja. Osa kansallisesta tuesta käytetään luonnonhaittakorvauksen yksikkötason korotuksesta johtuviin menoihin ja osa ympäristötuen kansallisen lisäosan rahoitta-miseen. Maatalouden ympäristötuen nykyinen ohjelmakausi ja EU:n rahoituskausi päättyvät vuonna 2006. Ympäristötukisopimuksia viljelijöiden kanssa jatketaan ny-kytasoisina vuonna 2005 kahdella vuodella ja vuonna 2006 yhdellä vuodella. Ympä-ristötukisopimukset vuodesta 2007 lukien ratkeavat vasta sen jälkeen kun EU:n ra-hoituskysymyksistä vuosille 2007—2013 on tehty päätös. Vuonna 2005 tehdään viljeli-jöiden kanssa uudet viisivuotiset LFA-sopimukset.

Maa- ja puutarhatalouden investointeihin sekä nuorten viljelijöiden aloitustukeen maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnettävistä uusista valtionlainoista, poro- ja luontaiselinkeinolainoista lukuun ottamatta, on luovuttu ja siirretty korkotukilainoihin. Korkotukilainojen vuosittaiseksi myöntämisvaltuudeksi on esitetty 250 milj. euroa vuodessa.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan määrärahoihin on osana säästötoimen-piteitä kohdennettu vajaa 10 milj. euron säästö.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla on uusille liikennehankkeille osoitettu koko vaalikaudelle yhteensä 128 milj. euron (sis. alv) määräraha ja vaali-kaudella jo päätetyistä ja kehysten mukaan vielä päätettävistä uusista hankkeista seu-raaville vaalikausille aiheutuvat määrärahatarpeet ovat yhteensä noin 1 575 milj. eu-roa (sis. alv). Perustienpidon ja perusradanpidon määrärahojen vuositasa on nostettu

tulopoliittiseen sopimukseen liittyen 20 milj. eurolla (pl. alv) vuosille 2006 ja 2007. Määrärahojen tasossa on otettu huomioon VR:n osinkotulot ja Tieliikelaitoksen voitontuloutus sekä perustienpidon määräraha Kainuun maakunnan käyttöön osoitettu määräraha. Hallinnonalan tuloissa on otettu huomioon 4 milj. euron suuruisen vuosittainen investointimaksuna perittävä ratamaksu, jolla rahoitetaan Kerava—Lahti-radan rakentamista 15 vuoden ajan.

Tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä sovittiin liikennehankkeisiin 71 milj. euron (sis. alv) lisäyksestä loppuvaalikaudella. Nämä hankkeet rahoitetaan kehyksen ulkopuolelta omaisuuden myyntituloista siten, että 10 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2005 ja loput 61 milj. euroa vuosille 2006—2007.

Taulu 9. Kuluvalla vaalikaudella päätetyt infrastruktuurin kehittämishankkeet liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla

	Vanhasen hallitus				Yhteensä 2004—07	Seuraava hallitus 2008—11	Seuraavat hallitukset 2012—29	Val- tuus
	2004	2005	2006	2007				
Muurla—Lohja, elink.	2,0	2,4	0,6	0,6	5,6	60,0	634,4	700,0
Tornion meriväylä		5,0	6,0		11,0			11,0
Hakamäentie		2,0	30,6	35,4	68,0	22,0		90,0
Raahen meriväylä				2,0	2,0	28,0		30,0
Ilmalan ratapiha				5,0	5,0	95,0		100,0
Seinäjoki—Oulu -rata				3,0	3,0	87,0		90,0
Lappeenranta—Imatra -tie				5,0	5,0	114,0		119,0
Lahti—Luumäki -rata				5,0	5,0	145,0		150,0
Yhteensä (veroton)	2,0	9,4	37,2	56,0	104,6	551,0	634,4	1 290,0
Arvonlisävero 22 %	0,4	2,1	8,2	12,3	23,0	121,2	139,6	283,8
Kaikki yhteensä	2,4	11,5	45,4	68,3	127,6	672,2	774,0	1 573,8

Osana säästötoimenpiteitä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle on kohdennettu yhteensä noin 11 milj. euron säästöt tutkimus- ja kehittämistoimintaan, perustienpitoon, yksityisteihin, luotsaukseen ja perusradanpitoon.

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan toimijoiden päämääränä on Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn ja yrittäjyyden vahvistaminen sekä alueellisen kehityksen tukeminen. Ministeriön hallinnonala vahvistaa kansallista osaamispohjaa ja luo kannustavaa innovaatioympäristöä. Markkinoiden toimintaa tehostetaan sekä turvataan myös kansalaisten asema markkinoilla. Strategiansa mukaisesti ministeriö vaikuttaa lisäksi ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja vastaa energiajärjestelmien toimivuudesta. Valtion yritysomaisuutta ministeriö hoitaa vastuullisesti.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma toteutetaan osana hallituksen talous- ja elinkeinopoliittikkaa. Poliitiikkaohjelman tavoitteena on toimintaympäristön vakaa ja ennustettavissa oleva kehitys, markkinatalouden toimivuuden varmistaminen sekä yrittäjyyden kansantaloudellisen merkityksen vahvistaminen. Eri hallinnonalojen resursseja suunnataan politiikkaohjelman tavoitteiden mukaisesti ja yhteistyöllä varmistetaan toimivarojen tehokas käyttö. Yrityspoliittikan yleisenä painopisteenä suunnittelukaudella on kasvuyritysten ja palveluyritysten edellytysten parantaminen.

Julkisella tutkimus- ja kehitysrahoituksella vahvistetaan kansallista osaamis pohjaa kansantalouden ja yhteiskunnan keskeisillä sektoreilla. Teknologia- ja innovaatiopolitiikalla edistetään myös liiketoimintaosaamista ja innovaatioympäristön kansainvälistymistä sekä palvelusektorin kehittymistä. Hyvät lähtökohdat teknologia- ja innovaatiopolitiikan menestykselliselle toteuttamiselle antavat Suomi maailmantaloudessa -selvityksen linjaukset, joiden mukaisesti hallitus pyrkii nostamaan tutkimus- ja kehitysrahoituksen vuosittaisen kasvun seitsemään prosenttiin.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja kilpailukykyisen energian saanti ovat energiapolitiikan keskeisiä kysymyksiä tulevina vuosina. Uudistettava kansallinen ilmasto- ja energiastategia ohjaa keskeisesti toimintaa. Osana Kioton pöytäkirjan toimeenpanoa toteutetaan päästökauppaa, jota koskevia ohjaukskeinoja suunnataan tarvittaessa uudelleen.

Hallituksen tavoitteena on varmistaa innovaatiotoiminnan tulosten tehokas hyödyntäminen tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi Suomessa. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi työeläkeyhtiöiden kanssa on käyty neuvotteluja sekä selvitetty mahdollisuuksia lisätä julkista ja yksityistä pääomaa yritysten varhaiseen kehitysvaiheeseen ja nopeaan kasvuun. Nämä on yhteisesti tunnistettu markkinapuutealueiksi riskirahoituksessa. Rahoitusta tarvitaan erityisesti yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämiseen sekä aikaiseen kasvuun ja kansainvälistymiseen. Toteutuksen yksityiskohdista jatketaan neuvotteluja kevään 2005 kuluessa.

Pääluokan menoihin on kohdistettu asteittain vajaan 10 milj. euroon kohoavat säästötoimenpiteet lähinnä yritysten investointitukiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla keskeisiä sosiaali- ja terveyspoliittisia tavoitteita ovat väestön terveyden edistäminen, sairauksien ennaltaehkäisy sekä yksilön elämänhallinnan, työ- ja toimintakyvyn ja omatoimisuuden tukeminen. Merkittävänä sosiaalipoliittisena ongelmana on edelleen jatkuva pitkäaikaistyöttömyys, joka ei ole vähentynyt toivotulla tavalla.

Sosiaaliturvan lähivuosien merkittäviä haasteita ovat väestön ikääntyminen, laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen, kansainvälinen talouden yhdentyminen, Euroopan yhteisön tiivistyvä yhteistyö sosiaaliturvan alalla, kansantalouden kehitys, uuden teknologian vaikutukset sekä maan alueellinen kehitys.

Sosiaaliturvan talouden avainkysymyksenä on hidastaa ennen aikaista poistumista työelämästä ja turvata ikääntyvän väestön työ- ja toimintakyky. Tämä asettaa merkittäviä haasteita sekä toimeentuloturva- että palvelujärjestelmille ja edellyttää uusien toimintatapojen kehitystä.

Sairausvakuutuksen rahoitusuudistus toteutetaan 1.1.2006 lukien. Uudistuksen tavoitteena on selkeyttää etuuksien ja maksujen suhdetta sekä lisätä rahoituksen läpinäkyvyyttä. Sairausvakuutus jaetaan työtulo- ja sairaanhoitovakuutukseen. Työtu- lovakuutuksen menot katetaan työnantajien maksulla sekä palkansaajien ja yrittäjien vakuutusmaksulla. Valtio rahoittaa vähimmäispäivärahat. Sairaanhoitovakuutuksen rahoittavat vakuutetut ja valtio. Kaikilta vakuutetuilta peritään sairaanhoitomaksua, joka korvaa nykyisen sairausvakuutusmaksun. Arvonlisäveron tuoton tilityksestä sairausvakuutusrahastoon (600 milj. euroa v. 2005) luovutaan.

Kehyksen mukaan valtion osuuden sairausvakuutusmenoista arvioidaan nousevan nykyisestä 1,0 mrd. eurosta 1,25 mrd. euroon vuonna 2009. Suurin osa aiheutuu lääkekorvausmenojen noususta. Kehyspäätökseen sisältyy säästötoimenpiteitä 30 milj. euron edestä vuonna 2006. Säästövaikutuksesta puolet koituu valtion hyväksi.

Sairausvakuutuksen rahoitusuudistus vaikuttaa myös kansaneläkevakuutusrahastoon siten, että työntajien sairausvakuutusmaksujen korotuksen kompensoimiseksi kansaneläkemaksuja alennetaan vuonna 2006. Tämän lisäksi uudistuksen yhteydessä yhtenäistetään työntajilta perittäviä kansaneläkemaksuja alentamalla valtiotyönantajan ja Ahvenanmaan maakunnan maksut kuntatyönantajien maksujen tasolle. Kansaneläkemenoihin on kehyksiin lisätty alennuksen edellyttämä määrä. Lisäksi luovutaan arvonlisäverotuoton tilityksestä kansaneläkerahastoon (400 milj. euroa v. 2005), jota vastaava lisäys on tehty määrärahoihin.

Valtiotyönantajan sairausvakuutusmaksun alentaminen osana sairausvakuutuksen rahoitusuudistusta sekä valtiotyönantajan kansaneläkemaksun alentaminen kuntatyönantajan maksun tasolle vähentävät koko valtionhallinnossa palkkojen sivukuluja toimintamenomomenteilla lähes 100 milj. eurolla.

Ns. Lappisotu -kokeilu lakkaa vuoden 2006 alusta ja Kainuun hallintokokeilu jatkuu vuoteen 2009 saakka, minkä johdosta muiden työntajien kansaneläkemaksu on edelleen 0,008 %-yksikköä korkeammalla tasolla.

Kuntien kalleusluokituksen poistaminen on ajoitettu vuodelle 2008. Kalleusluokituksen poistamiseen on varattu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan etuuksiin noin 128 milj. euroa.

Valtion osuuden kansaneläkemenoihin arvioidaan kasvavan nykyisestä 1,1 mrd. eurosta 1,9 mrd. euroon vuonna 2009. Kasvu aiheutuu edellä mainituista työntajamaksujen alentamisesta, arvonlisäveron tuoton poistamisesta sekä kalleusluokituksen poistamisesta.

Kehyskaudella ikääntyvän veteraaniväestön omaehtoista selviytymistä tuetaan muun muassa mahdollistamalla yhä useammalle pääsy kuntoutukseen. Tähän päästään lisäämällä avokuntoutuksen osuutta, jolloin nykyistä useammalle veteraanille avautuu mahdollisuus saada halutessaan kuntoutusta.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksiin ehdotetaan Kansallisen terveyshankkeen ja Sosiaalialan kehittämishankkeen toteuttamiseen yhteensä 148 milj. euron lisäystä vuosille 2006—2007. Kansallisen terveyshankkeen lisärahoitusta on aikataulutettu uudelleen 25—50 milj. euron osalta hankkeen etenemisen mukaisesti. Kuntien valtionosuuksia on käsitelty tarkemmin peruspalveluohjelmassa.

Työministeriön hallinnonalalla poikkihallinnollisen työllisyysohjelman avulla luodaan edellytyksiä rakenteellisen työttömyyden purkamiselle. Työmarkkinatuen käyttöä aktiivisena tukimuotona lisätään. Aktiivitoimissa olevien osuus yli 500 päivää työmarkkinatukea saaneista aiotaan nostaa nykyisestä 20 prosentista 30 prosenttiin. Tavoitteena on, että työmarkkinatuen saajan tulee tuen ehtona tietyn työttömyysajan jälkeen osallistua aktiivitoimenpiteisiin.

Julkisen työvoimapalvelun rakenteen uudistus jatkuu; alue- ja paikallistason viranomaisten ja muiden palveluntuottajien asiantuntijaverkostoksi perustetaan yhteensä noin 40 työvoiman palvelukeskusta. Niiden tehtävänä on tarjota elämänhallinnan ja työnhaun tukea sekä monipuolisia aktiivitoimenpiteitä sellaisille työttömille, joiden auttamiseen työmarkkinoille nykyiset palvelut ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Palvelukeskusten käynnistyessä kehitetään työvoimatoimistojen toiminta- ja palvelumalleja työvoiman kohtaanto- ja saatavuusongelman ratkaisemiseksi. Palvelujen uudistaminen aloitetaan palvelukeskusten toimintaa vastaavasti suurilla työmarkkina-alueilla ja laajennetaan saatujen kokemusten perusteella koko maahan. Työnhakijoita suoraan avoimille työmarkkinoille välittävää toimintaa vahvistetaan perustamalla työnhakukeskuksia niihin työvoimatoimistoihin, joiden alueille perustetaan työvoiman palvelukeskukset. Vastaavat toimintalinjaukset toteutetaan kaikkien työvoimatoimistojen toiminnassa.

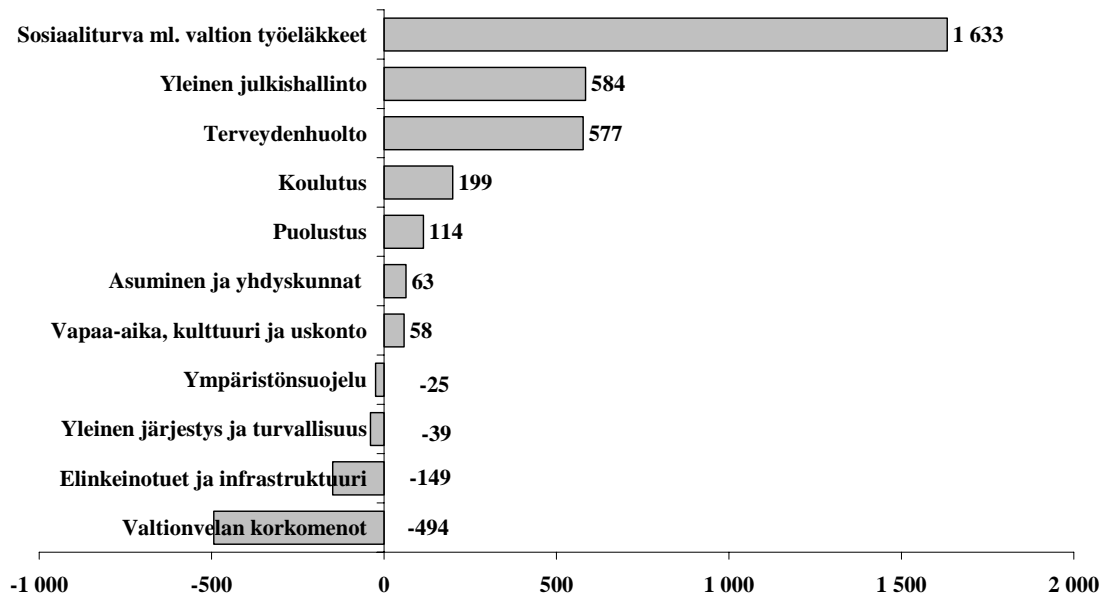
Työministeriön hallinnonalan määrärahoihin on osana säästötoimenpiteitä kohdennettu vajaa 10 milj. euron säästö, joka kohdentuu mm. työelämäohjelmien rahoitukseen.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoituksen siirtyminen vuonna 2005 bruttobudjettiin näkyy myös vuosien 2006—2009 kehysten menotason nousuna. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (Metso) rahoitus vuoteen 2007 saakka on kehyksissä huomioitu, vuosien 2008—2009 rahoitustarpeeseen otetaan kantaa vuoden 2007 päätöksenteon yhteydessä. Luonnonsuojelualueiden rahoitusohjelma vuosille 1996—2007 tarkistetaan vuoden 2005 syksyllä ja sen vaikutukset eivät vielä ole mukana hallinnonalan kehyksessä. Ympäristötyömäärärahat ovat kehyskaudella nykytasoon nähden nykyistä alemmalla tasolla.

Hallinnonalan kehysmäärärahoihin on kohdistettu noin 10 milj. euron säästö vuosille 2006—2007. Vähennys koostuu lähinnä ajoneuvojen jätehuoltoon tarkoitetun määräaikaisen romutusavustuksen poistamisesta tarpeettomana, lähialuemäärärahan asteittaisesta leikkaamisesta sekä tutkimus- ja kehittämismäärärahojen vähennyksistä.

Vuonna 2003 tehdyn luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisen toimintaohjelman toimeenpanoa varten on jatkettu toimenpiteiden ja rahoituksen valmistelua tavoitteena lisätä matkailuelinkeinon kokonaistyöllisyyttä ja luontomatkailun tuloja vuoteen 2010 mennessä. Tarkemmat esitykset täsmentyivät vuoden 2005 aikana.

Kuvio 14. Budjettitalouden menojen volyymin muutos tehtävittäin verraten vuotta 2007 vuoteen 2003, milj. euroa vuoden 2006 hintatasossa*

*pois lukien valtionvelan korkojen kirjauserusteen muutos (n. 1,6 mrd. euroa) vuonna 2003

5.3. Kehyksen ulkopuolelle jäävät menot

Toukokuussa 2003 tehdyn kehyspäätöksen mukaisesti vaalikauden kehyksen ulkopuolelle jäävät hallitusohjelmassa mainitut menot, joiden mitoituksen on tarkoituksenmukaista antaa vaihdella suhdannekehityksen tai niihin kiinteästi liittyvien tulojen myötä tai joiden sitominen koko vaalikaudeksi ei ole muutoin perusteltua. Tällaisia menoja ovat:

- työttömyysturvamenot, asumistuki ja siirtomenot Kansaneläkelaitokselle. Mainitut menot luetaan kuitenkin vaalikauden kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta.
- valtionvelan korkomenot
- valtion päättämien veromuutosten mahdolliset kompensatiot muille veronsaajille
- Euroopan unionilta saatavia tuloja vastaavat menot
- veikkausvoittovaroja ja Raha-automaattiyhdistyksen tuloutusta vastaavat menot
- finanssijoitusmenot.

Kehyksen ulkopuolella olevan siirron Kansaneläkelaitokselle sairausvakuutuksen menoihin arvioidaan nousevan nykyisestä 1,0 mrd. eurosta 1,3 mrd. euroon vuonna 2009. Vastaavasti siirron kansaneläkemenoihin arvioidaan kasvavan nykyisestä 1,1 mrd. eurosta 1,8 mrd. euroon vuonna 2009. Kasvu aiheutuu työnantajamaksujen alentamisesta ja arvonlisäveron tuoton poistamisesta. Kalleusluokituksen poistamisesta johtuvat menonlisäykset kuuluvat kehyksen sisäpuolelle.

Työttömyysasteen on arvioitu laskevan nykyisestä 8,3 prosentista 6,5 prosenttiin vuonna 2009, mikä vähentää kehyskaudella sekä työttömyyskassoille maksettavia valtionosuuksia, työttömyysturvan perusturvamenoja sekä työmarkkinatukea. Työt-

tömän peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotetaan vuosittain elinkustannusten muutosta vastaavasti.

Yleisessä asumistuessa on keskimääräisen tuen oletettu kasvavan vuonna 2006 noin 1,8 % ottaen huomioon vuonna 2005 toteutettu tuettavien enimmäisasumiskustannusten korotus. Asumistukea saavista noin kaksi kolmasosaa on työttömiä, ja vuosina 2006—2009 asumistukea saavien määrän on oletettu muuttuvan vuosittain puolella siitä määrästä, millä työttömyyden (työmarkkinatukea saavien määrä) ennustetaan paranevan. Tuensaajien määrä supistuisi tällöin vuosina 2006—2009 asteittain noin 150 000:sta noin 144 000:ksi ja tukimenot 432 milj. eurosta 420 milj. euroksi.

Aiemmin päätetystä matkustaja-alusten tukipaketista aiheutuu vuonna 2006 ensimmäistä kertaa kompensatiotarpeita muille veronsaajille. Verotulomenetysten kokonaissumma valtion menetykset mukaan lukien on 25 milj. euroa.

Hallitus päätti kohdentaa 150—200 milj. euroa matalapalkkaisen kokoaikatyön tukeen vuoden 2006 alusta.

Taulu 10. Kehyksen ulkopuoliset menot vuoden 2006 hinnoin, milj. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009
Työttömyysturvamenot, asumistuki ja siirto					
Kansaneläkelaitokselle	4 239	4 967	4 956	4 945	4 884
Veronkevennysten kompensatiot kunnille	615	615	615	615	615
EU:lta saatavia tuloja vastaavat menot*	1 183	1 233	1 180	1 178	1 160
Veikkausvoittovaroja ja RAY:n tuloutusta vastaavat menot*	805	789	802	811	819
Finanssisijoitukset	71	66	68	71	72
Omaisuuksien myynnistä saaduilla tuloilla rahoitettavat menot	57	28	52	24	4
Matkustaja-alusten tukipaketista johtuvat kompensatiot muille veronsaajille		15	15	15	15
Varaus matalapalkkaisen kokoaikatyön tukeen		150	150	150	150
Korkomenot *	2 447	2 580	2 754	2 934	3 015
Yhteensä	9 418	10 443	10 591	10 742	10 734

*käyvin hinnoin

Jos vuotuiset osakemyyntitulot ylittävät 500 milj. euroa, hallitus on hallitusohjelmaa täydentäen sopinut, että ylitteestä voidaan käyttää harkinnan mukaan enintään 10 % kertaluonteisiin lisämenoihin lähinnä infrastruktuuri-investointeihin sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan edistämiseen menosäännön tai vaalikauden kehyksen estämättä.

Vuonna 2004 valtiolle kertyi omaisuuden myyntituloja kaikkiaan 2 134 milj. euroa. Edellä todetun perusteella vuonna 2004 kertyneistä omaisuuden myyntituloista voidaan käyttää kaikkiaan 163,4 milj. euroa kehyksen ylittäviin kertahankkeisiin. Vuoden 2005 talousarviossa tästä summasta käytettiin jo 45,7 milj. euroa liikennehankkeiden rahoittamiseen. Tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä sovittiin liikennehankkeisiin 71 milj. euron lisäyksestä loppuvaalikaudella. Nämä hankkeet rahoitetaan omaisuuden myyntituloista siten, että 10 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2005 ja 61 milj. euroa vuosille 2006 ja 2007. Loput kehyksen ulkopuolisesta myyntitulora-

hoituksesta, 46,7 milj. euroa, käytetään T&K-menojen lisäykseen vuosina 2006—2007.

Valtionvelasta maksettavat korkomenot kääntyvän kasvuun vuonna 2006 budjettialijäämän kasvun ja korkotason nousun seurauksena.

5.4. Ministeriöiden suunnitelmat ja toimenpiteet tuottavuuden parantamiseksi kehyskaudella

Julkisen sektorin tuottavuuden toimenpideohjelma on koko hallituskauden kestävä hanke, jonka toteuttaminen on valtiovarainministeriön tehtävänä. Hanketta toteutetaan yhteistoiminnassa muiden ministeriöiden, Suomen Kuntaliiton ja henkilöstöjärjestöjen kanssa. Tavoitteena on julkisten palvelujen ja hallinnon suunniteltu ja todennettavissa oleva tuottavuuden kasvu.

Kukin ministeriö valmistelee hallinnonalansa tuottavuusohjelman, jonka pääkohdat pyydettiin sisällyttämään hallinnonalojen toiminta- ja taloussuunnitelmiin vuosille 2006—2009. Seuraavassa tarkastellaan ministeriöiden toiminta- ja taloussuunnitelmassa ja tuottavuusohjelmissa esille nostettuja tuottavuuden parantamiskohteita eri hallinnonaloilla.

Tuottavuushankkeen yhtenä perustana ovat lähivuosien tiedossa oleva eläkepoistuma ja muutokset henkilöstössä. Valtionhallinnon toimintoja on jatkossa hoidettava nykyistä pienemmällä henkilötöypanoksella. Palvelutuotannon ja hallinnon prosessit on arvioitava ja uudistettava tästä näkökulmasta ja prosessien uudistamisen kautta on päästävä strategiseen henkilöstösuunnitteluun. Ministeriöt eivät ole esittäneet tätä koskevia suunnitelmia. Tähänastisten suunnitelmien mukaan valtionhallinnon henkilöstömäärä pysyy ennallaan tai kasvaa.

Virastoissa on pystyttävä hallitsemaan tietotekniikan modernin käytön edellyttämä investointien ja henkilötöyön muutosten vaikutukset. Hallinnonalojen suunnitelmassa ei tähän muutokseen ole vielä riittävästi valmistauduttu. Uudistustoimenpiteiden vaikutusten tulisi selvästi näkyä suunnittelukauden tavoitteissa ja kehyksissä.

Jatkossa on ministeriöiltä edellytettävä konkreettisia toimintaprosessien muutoksiin tähtääviä suunnitelmia, joihin sisältyy myös strateginen henkilöstösuunnittelu. Toiminta- ja taloussuunnitelmassa on vain vähän viitteitä tähän suuntaan. Erityisesti palvelukeskusten käyttöönottoon tähtäävät suunnitelmat edellyttävät tuottavuuden parantamisen näkökulmasta pitkäjänteistä suunnittelua. Henkilötöyvuosiin sitoutuneita kiinteitä kustannuksia on muutettava palvelujen ostoon käytettäväksi muuttuviksi kustannuksiksi.

Hallinnonalojen tuottavuusohjelmissa on esitetty ne toimenpiteet, joihin ministeriöt ovat tähänastisen tuottavuuden kehittämistä koskevan hallituksen tavoitteenasettelun perusteella ryhtyneet. Suunnitelmat ovat oikeansuuntaisia. Ne ovat kuitenkin tavoiteltavien vaikutusten kannalta toistaiseksi epäkonkreettisia eikä ole selvää kuvaa siitä, millaisen osan hallinnonalojen menotaloudesta ne kattavat. Liioin ei toistaiseksi tiedetä, millaisia vaikutuksia suunnitelmien toteuttamisella olisi kuluvan ja seuraavan vaalikauden menokehykseen.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala ei ole laatinut erillistä hallinnonalan tuottavuusohjelmaa. Ministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmassa on esitetty käynnissä olevia kehittämishankkeita, jotka vaikuttavat toiminnan tehokkuuteen ja tuottavuuteen.

Ulkoasianministeriön hallinnonalalla on käynnistynyt vuonna 2004 hallinnon kevenämishanke, jonka tavoitteena on asiakaslähtöinen, tehokas ja joustava sisäinen hallinto- ja palvelutuotanto. Tavoitteena on vuoden 2005 aikana vähentää hallinnollisia tehtäviä siten, että kyetään kohdentamaan 25 henkilötyövuoden panos ministeriön ydintehtäviin. Tavoitteeseen pääsemiseksi vähennetään ministeriön osastojen hallintotehtäviä ja rationalisoidaan edustustojen hallinnollisia tukitehtäviä.

Tuottavuutta pyritään pääsääntöisesti kehittämään toiminnallisin uudistuksin. Perusteltuna rakenteellisena uudistuksena on kuvattu edustustojen tukipalveluiden kokoaminen ja järjestäminen palvelukeskusperiaatteella. Tuottavuuden ja tietohallinnon kannalta merkittävä kehittämishanke on johdon tietojärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto. Tämän rinnalla kehitetään ministeriön strategista ja operatiivista johtamisjärjestelmää, joka palvelee myös tulohajauksen terävöittämistä.

Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelmaan sisältyviä keskeisiä tuottavuuden parantamiskohteita ovat hallinnonalan talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelujen kokoaminen, käräjäoikeusverkoston kehittäminen käräjäoikeuksia yhdistämällä, rikosoikeudenkäyntimenettelyn keventäminen sekä vankeinhoitolaitoksen rakenneuudistus.

Keskeisenä koko hallinnonalan tuottavuushankkeena talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus aloittaa toimintansa vuoden 2006 alussa. Palvelukeskuksen perustaminen merkitsee merkittäviä kustannussäästöjä nykyiseen toimintatapaan verrattuna.

Sisäasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelman keskeisin toimenpide on 26.11.2004 asetettu hallinnonalan palvelukeskushanke. Hankkeen tavoitteena on toteuttaa tilivirastojen yhdistäminen ja käynnistää palvelukeskuksen toiminta vuoden 2006 alusta. Hallinnonalan selvitysmies on arvioinut talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelujen tuottavuuspotentiaaliksi vuositasolla 2—3 milj. euroa. Rajavartiolaitoksen talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut on koottu pääosin 1.1.2004 perustettuihin palvelukeskuksiin.

Palvelukeskushankkeen lisäksi tuottavuusohjelmassa on esitelty myös muita hallinnonalan kehittämishankkeita, joihin sisältyy tuottavuusnäkökulma. Tällaisina hankkeina on käsitelty sähköisen asioinnin ja verkkopalvelujen kehittämistä. Toimintaprosessien tehostamista on esitetty Ulkomaalaisvirastossa, pelastustoimessa ja hankintatoimessa, rajavartiolaitoksessa, rikosten torjunnassa (massarikokset ja talousrikokset) sekä aiheettomien paloilmoitusten vähentämisessä.

Sisäasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelmassa ei ole huomioitu hallinnonalan siirtomenoja ja näiden käyttöön sisältyvää tuottavuuspotentiaalia. Kuntasektorin toimivuuden ja tuloksellisuuden parantamiseen on suunnitelmassa esitetty vain vähän tuottavuutta parantavia ehdotuksia. Valtionosuusuudistusta koskeva hallituksen esitys on tarkoitus valmistella siten, että uudistus tulisi voimaan vuoden 2006 alusta. Osana peruspalveluohjelmaa kehitetään kuntien palvelujärjestelmiä koskevaa tuottavuuden mittaamista.

EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa koskien sisäasiainministeriön tavoitteena on valmista kansallinen hallintomalli, jolla yksinkertaistetaan hallintomenettelyjä ja nopeutetaan päätöksentekoa.

Puolustusministeriön hallinnonalalla tuottavuusnäkökulmana korostuu palvelutarpeiden kriittinen arviointi ja henkilöstövoimavarojen tarkoituksenmukainen käyttö. Johtamis- ja hallintojärjestelmän uudistamisen ja muiden rationalisointitoimenpiteiden toteutuksen myötä tavoitteena on vähentää noin 1 200 henkilötyövuotta vuoden 2012 loppuun mennessä. Kokonaistavoitteena on saavuttaa vuositasolla noin 36 milj. euron säästöt henkilöstömenoista vuodesta 2012 alkaen. Tavoite edellyttää luontaisen poistuman laaja-alaista hyväksikäyttöä ja joiltakin osin vakanssien täyttökieltoa. Suunnittelukaudella vähenee 350 henkilötyövuotta ja avautuvia tehtäviä lakkautetaan noin 200 henkilötyövuotta.

Hallinnonalan tavoitteena on rakentaa toimialakohtainen palvelukeskusverkosto, joka voidaan myös tarvittaessa kytkeä osin tai kokonaan muihin vastaaviin valtiohallinnon tai muun yhteiskunnan kehittyviin palvelurakenteisiin. Puolustusvoimien tukitoimintoja valmistellaan palvelukeskusmallin mukaisesti ja tavoitteena on aloittaa toiminta vuodesta 2006 alkaen. Puolustusvoimien ja palveluntuottajien väliset kumppanuusjärjestelyt nähdään osana puolustusvoimien hallittua pidemmän aikavälin rakenneuudistusta.

Puolustushallinnossa on käynnissä tai käynnistymässä tukipalvelujen rationalisointityö seuraavilla toimialoilla: lääkintähuolto, talous- ja henkilöstöhallinto, palkkahallinto, ruokahuolto, vaatetushuolto, korjaamo- ja kunnossapitotoiminta sekä materiaalogistiikka, puolustusvoimien arkistotoimi ja asiakirjahallinto, puolustusvoimien tietohallinto sekä tilahallinta.

Puolustushallinnon palvelutuotannossa on olennaista tuotantoprosessien tehostaminen. Vähintään yhtä suurena kehittämiskohteena on nähtävä palveluiden tilaajaorganisaatioiden, ts. erityisesti aluehallintotason esikuntien osaamisvalmiuksien nostaminen.

Puolustusministeriössä on tehty erillisselvitykset puolustusvoimien varuskuntarakenteen sekä varikko- ja varastotoimintojen kehittämisestä 2010-luvun tarpeisiin. Kyseisissä selvityksissä on tarkemmin arvioitu mm. puolustusvoimien toiminnan rahoituskysymyksiä pidemmällä aikavälillä. Näitä selvityksiä ei ollut käytössä ao. hallinnonalan tuottavuusohjelman ja toiminta- ja taloussuunnitelman tarkastelun yhteydessä.

Puolustusvoimien tietohallintoa rationalisoidaan suunnittelukaudella. Rationalisointi kattaa tietohallinnon uudelleen organisoinnin, tietohallinnon päätöksentekomenettelyn ja rahoitusrakenteen keskittämisen sekä kattavan tietoteknisen integraation. Valtion keskitetyn tietohallinnon vaatimukset tullaan ottamaan huomioon. Suunnittelukauden aikana otetaan käyttöön uuteen tietohallintoarkkitehtuuriin perustuva operatiivisen johtamisen tietojärjestelmäkokonaisuus.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa tuottavuusnäkökulma on keskeisellä sijalla. Se on nostettu esiin ministeriön hallinnonalalle asettamissa vaikuttavuustavoitteissa ja toiminnallisissa tulostavoitteissa. Tavoitteeksi on mm. asetettu suunnittelukaudella hallinnonalan toimintaresurssien osalta n. 10 %

suuruinen säästö ja henkilöstömäärän väheneminen noin 5 prosentilla. Keskeisiä tuottavuuden parantamisen kohteita ovat hallinnonalan talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelujen kokoaminen, verotusprosessien automaation ja itsepalvelun lisääminen sekä Tullin tietojärjestelmien ja toimintaprosessien edelleen kehittäminen. Varsinaisia organisaatiomuutoksia ei hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmaan sisälly.

Hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa ei ole tarkasteltu koko hallinnonalaan koskevia IT-investointitarpeita ja -suunnitelmia. Hallinnonalan eräiden virastojen mm. Tullihallituksen toiminta- ja taloussuunnitelmiin näitä kuitenkin sisältyy.

Valtiokonttorin johdolla valmistellaan hallinnonalan yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen perustamista ja toiminnan käynnistämistä vuoden 2006 alusta. Valtiovarainministeriön hallinnonalan palvelukeskuksen asiakkuus on tarkoitus avata alusta alkaen myös muiden hallinnonalojen virastoille ja laitoksille. Valtiokonttorin ns. KIEKU-hanke tukee kaikkien hallinnonalojen tukipalvelujen kokoamista palvelukeskuksiin.

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma on käsittelytavaltaan varsin kattava ja tuottavuustavoitteiltaan haastava. Hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet ovat tuottavuusohjelmaa selvästi yleispiirteisempiä. Tuottavuuden kehittämisessä painotetaan vahvasti toimialan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja opetukseen liittyviä laadukysymyksiä. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut vahvistavat toimintansa aluevaikutuksia kehittämällä yhteistyötä ja työnjakoa keskenään sekä alueen muiden toimijoiden kanssa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteiset aluestrategiat laaditaan vuonna 2005. Opetussektorin toiminnallisen tehokkuuden tarkastelu on selvästi vähäisempää.

Toiminta- ja taloussuunnitelmassa on esitetty tuottavuusohjelmaan sisältyvät hankkeet:

- Koulutus- ja tiedepolitiikan toimialan tuottavuustilastoinnin kehittäminen
- Koulutuksen läpäisyn parantaminen ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen lisääminen
- Jatko-opintoihin siirtymisen nopeuttaminen
- Alueellinen yhteistyö ja rakenteellinen kehittäminen sekä innovaatiojärjestelmän tehostaminen
- Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialan tiedontuotannon kehittäminen
- Kirjastopalvelujen tuottavuuden lisääminen
- Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukset
- Hankintatoimen tuottavuuden lisääminen
- Toimitilastrategia
- Verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategiat
- Strateginen henkilöstösuunnittelu

Yliopistojen mahdollisuuksia yritysten perustamiseen ja tutkimustulosten kaupallistamiseen helpotetaan ja tuetaan. Yliopistojen toimitilahallintoa kehitetään. Tavoitteena on, että yliopistolaitoksen toimitilastrategia toimisi toimitilojen tehokkaan käytön mallina myös muulle valtionhallinnolle osana valtiovarainministeriön tuottavuushanketta.

Yliopistojen toiminnan tehostamiseksi on esitetty useita merkittäviä kehityshankkeita, mm. tutkintoaikoja lyhennetään, kaksiportainen tutkintorakenne otetaan käyttöön, opiskelijavalintoja ja yliopistojen profiloitumista kehitetään jne. Näihin suunnitelmiin ja ehdotuksiin sisältyy merkittävää toimialan tuottavuuspotentiaalia, mikäli suunnitelmat toteutuvat. Sama koskee myös ammattikorkeakoulujen toiminnan ja tuulosohjauksen kehittämistä.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala on tehnyt tuottavuusohjelman, josta on otettu keskeisiä kohtia toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Tärkeimmät tuottavuuden kehittämiskohteet ovat maataloushallinto (ml. maaseudun kehittäminen), elintarvike- ja terveysthallinto sekä tutkimustoiminta. Konkreettisia tuottavuuden kehittämistavoitteita ei ole toistaiseksi asetettu.

Elintarvikehallinnon ylin johto ja ohjaus kuuluvat kolmelle ministeriölle (MMM, STM, KTM). Valtioneuvosto teki 30.10.2003 periaatepäätöksen elintarvikevalvonnan kehittämisestä. Periaatepäätöksen nojalla arvioidaan seudullisten valvontayksiköiden muodostumista 30.10.2006 mennessä. Lisäksi tehdään tarvittaessa ehdotuksia valtion ja kuntien tehtäväjaon kehittämiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ns. Viikki-hankkeen tavoitteena on koota elintarviketuotantoketjun valvonta ja tutkimus keskushallintotasolla yhden viranomaisen hoidettavaksi. Samalla yhdistetään kolme virastoa: Elintarvikevirasto, Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos ja Kasvintuotannon tarkastuskeskus sekä osia maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveystosaston tehtävistä. Uusi Elintarviketurvallisuusvirasto aloittaa toimintansa vuonna 2006.

Maa- ja metsätalousministeriö on tehnyt tuottavuusohjelmansa toteuttamiseksi päätöksen hallinnon kehittämisen ja toimintojen alueellistamisen tavoitteista sekä toimenpiteistä koskien maaseutuviraston perustamista, tukitehtävien tuottavuuden lisäämistä, tilastotoimen uudelleen järjestämistä ja tutkimuslaitosten toiminnan tehostamista.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala korostaa tuottavuuden merkitystä suunnittelukaudella ja panostaa tuottavuuden parantamiseen sekä hallinnonalan omissa toimissa että luodessaan edellytyksiä elinkeinoelämän toiminnalle. Ministeriön näkökulma tuottavuuteen on pelkkää valtionhallintoa laajempi, koska monet liikenne- ja viestintäalan keskeisistä toimijoista ovat liikelaitoksia ja osakeyhtiöitä tai tuotannolliset palvelut hankitaan markkinoilta.

Merkittävimmät organisaatiomuutokset koskevat ilmailuhallintoa ja rautatiehallintoa. Suunnittelukaudella perustetaan ilmailuviranomainen, joka vastaisi ilmailun hallinto-tehtävistä ja eräiden oikeussääntöjen antamisesta. Perustettava rautatieviranomainen puolestaan vastaisi rautatieliikenteen turvallisuudesta ja eräistä muista viranomais-tehtävistä.

Ns. väylävirastojen, joita ovat Tiehallinto, Merenkulkulaitos, Ratahallintokeskus ja Ajoneuvohallintokeskus, keskinäistä yhteistyötä ehdotetaan kehitettäväksi synergiaetujen saavuttamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi. Ministeriön roolia liikenne- ja väylähallinnon ohjaajana, strategisena päätöksentekijänä ja yhteistyön osapuolena halutaan vahvistaa. Merenkulkulaitoksen sisäisen meriväylänpidon sekä meri-

kartoituksen tuotannon ulkoistamista selvitetään. Ehdotetuilla toimenpiteillä parannetaan myös osaltaan tuottavuutta.

Valtion IT-toimintojen konsernimaisen ohjaus- ja organisointimallin katsotaan tarjoavan mahdollisuuksia IT-toiminnan kehittämiseksi myös liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla. Toiminta- ja taloussuunnitelmassa kuitenkin todetaan, että hallinnalojen väliset erot on otettava huomioon ja varmistettava ministeriöille riittävät taloudelliset resurssit omatoimiseen kehittämiseen annetuissa rajoissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö on käynnistänyt alansa tuottavuusindikaattoreiden kehittämisen yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Indikaattorityöstä saatavia kokemuksia hyödynnetään myös vastaavissa hankkeissa muilla hallinnaloilla osana tuottavuusohjelmaa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma on laadittu selkeästi politiikkalohkoittain. Hallinnonala on tehnyt tuottavuusohjelman, jonka keskeiset kohdat on sisällytetty talous- ja toimintasuunnitelmaan omaksi luvuksi.

Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan ohjelman lähtökohtana on esittää niitä uudistuksia ja vaadittavia toimenpiteitä, joiden avulla tulevaisuuden lisääntyvistä tehtävistä voitaisiin selviytyä vähenevällä henkilöstömäärällä. Hallinnonalan nykyinen henkilöstömäärä on noin 6 600 henkilötyövuotta. Suunnitelmien mukaan henkilöstömäärä tulee laskemaan, mutta täsmällisiä tietoja muutoksista ei ole vielä esitettävissä. Vuoteen 2015 mennessä eläkkeelle siirtyy noin neljäsosa henkilöstöstä.

Hallinnonalan tuottavuusohjelma rakentuu kokonaisuuksista, joita ovat mittaamisen parantaminen, tukipalveluiden kehittäminen, tietohallinto, hankintatoimen tehostaminen, ydinprosessien kehittäminen sekä tuottavuusasioiden yksityiskohtaisemmasta käsittelystä hallinnonalan virastojen ja laitosten toiminta- ja taloussuunnitelmissa vuosille 2007—2010.

Hallinnonalan tukipalveluissa on tehty jo uudistuksia, mutta varsinaista palvelukeskuksmallin pilottivaihetta hallinnonala seuraa ensivaiheessa ja pyrkii hyödyntämään siitä saatuja kokemuksia toiminnassaan ja omissa ratkaisuisaan. Tietohallinnossa tuottavuushyödyt konkretisoituvat uusien tietojärjestelmien sekä hallinnonalan kattavien laite-, ohjelmisto- ja palveluhankintapuitesopimusten kautta. Hankintatoimen puolella hallinnonalan toimintaa ohjaa hankintastrategia ja tuottavuushyötyihin pyritään Hansel Oy:n kanssa solmitun yhteistyösopimuksen kautta. Ydinprosessien tehostamiseen pyritään muun muassa kiinnittämällä niihin kasvavaa huomiota osana tulosoajasta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa korostetaan työllisyyskehityksen turvaamista varmistamaan julkisten palvelujen rahoittamisen. Tavoitteita ovat kuntatalouden kohentaminen sekä köyhyiden ja syrjäytyneiden vähentäminen.

Ministeriö ei ole laatinut tuottavuusohjelmaa. Ministeriö ilmoittaa käynnistäneensä ohjelman laadinnan ja määrittelevänsä ohjelmaan liittyvät tavoitteet ja kohteet vuoden 2005 alussa. Tuottavuuden tarkastelukohteiksi on alustavasti valittu keskeisiä kansallisen terveydenhuollon ja sosiaalihuollon hankkeita. Kansallisessa terveydenhuollon hankkeessa on asetettu 200 milj. euron säästötavoite. Vastaavaa tavoitetta ei

ole asetettu sosiaalihuollon hankkeissa. Nettosäästöä ei kuitenkaan tavoitella. Ministeriö esittää lisäksi merkittävää valtionosuuksien kasvua edellä mainittujen hankkeiden mukaiseen kehittämistoimintaan. Suunnitteluasiakirjan mukaan tavoitellaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tuottavuustavoitteita ei ole asetettu siirtomenoille.

Ministeriön hallinnonalalla on meneillään palvelutuotantoon liittyviä uudistuksia, joissa pyritään keskittämään alueellisesti tukiluonteisia palveluja, kuten laboratorio- ja kuvantamistoiminta sekä aluetietojärjestelmien kehittäminen, erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyön lisääminen ja uusien kuntayhtymien toiminnan käynnistäminen. Sosiaalialalla on meneillään yli 30 hanketta, joissa pyritään vahvistamaan seudullista yhteistyötä.

Virastojen tai toimialan muun henkilöstön määriä, henkilöstön vaihtuvuutta eikä muitakaan henkilöstöä koskevia selvityksiä tai suunnitelmia esitetä.

Vuoteen 2007 mennessä otetaan käyttöön yhtenäinen valtakunnallinen terveydenhuollon tietojärjestelmä. Suunnittelukautena on tarkoitus toteuttaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmien yhteensopivuutta tukevat valtakunnalliset ja alueelliset tietojärjestelmäpalvelut. Eri ammattiryhmille ollaan luomassa tietoteknologian sovelluksia, jotka tukevat hoidon laatua sekä hoitoprosessien suunnittelua ja johtamista. Kattavia asiakastietojärjestelmiä kehitetään ja asiakkaiden mahdollisuutta asioida sähköisesti parannetaan. Arvioita hankkeiden kustannuksista ei esitetä.

Työministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa korostetaan ministeriön toiminnan yleisenä strategisena tavoitteena suomalaisen työn tuottavuuden kasvua laadullisesti kestäväällä tavalla. Ministeriö painottaa kehittämisotteessaan erityisesti paikallisten työvoimatoimistojen verkoston kehittämistä. Tähän tavoitteeseen kuuluu:

- palvelurakenteen uudistaminen perustamalla n. 40 työvoiman palvelukeskusta toimimaan yhteistyössä paikallistason viranomaisten ja palvelutarjoajien kanssa,
- verkostoa harvennetaan seudulliseksi tavoitteena 75—100 keskuspiستettä paikallisine toimipisteineen,
- työprosessit analysoidaan ja niitä tehostetaan tehokkuuden ja tuottavuuden parantamiseksi,
- talous- ja henkilöstöhallinnon tukitehtävissä tuottavuustavoitteet on asetettu vähintään 30 prosentiksi vuoteen 2009 mennessä.

Toiminta- ja taloussuunnitelmassa ei esitetä ministeriön suunnitelmia TE-keskusten osalta, mutta ministeriö kertoo valmistelewansa selvitystä ja ehdotuksia, jotka voidaan ottaa käsittelyyn vuoden 2006 talousarvioesityksen valmistelussa.

Ministeriö on vahvistanut pitkän aikavälin henkilöstösuunnitelman vuosille 2003—2010. Henkilöstösuunnittelussa ministeriö ilmoittaa tavoitteekseen henkilöstömäärän vähentämisen, joka edellyttää tuottavuuden kasvua. Hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa ei esitetä henkilöstömäärän muutostavoitteita koskevia lukuja.

Työministeriössä on meneillään voimakas tietohallinnon kehittäminen. Se tähtää palvelun laadun ja määrän lisäämiseen kustannussäästöjen asemasta. Työministeriö toteaa sekä virkailijajärjestelmän että asiakaspalvelujärjestelmien olevan jo nykyisellään korkealla tasolla. Tietoliikenne- ja puhelinjärjestelmän uudistus on mainittu eri-

tyisesti palvelun tehostamiseen tähtäävänä hankkeena. Asiakkaiden itsepalvelutyöasemien määrää pyritään lisäämään.

Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelman pääsisällöksi esitetään:

- sähköisten palveluiden ja asianhallinnan kehittäminen erityisesti ympäristölupa-prosessissa ja
- tukipalveluiden kehittäminen.

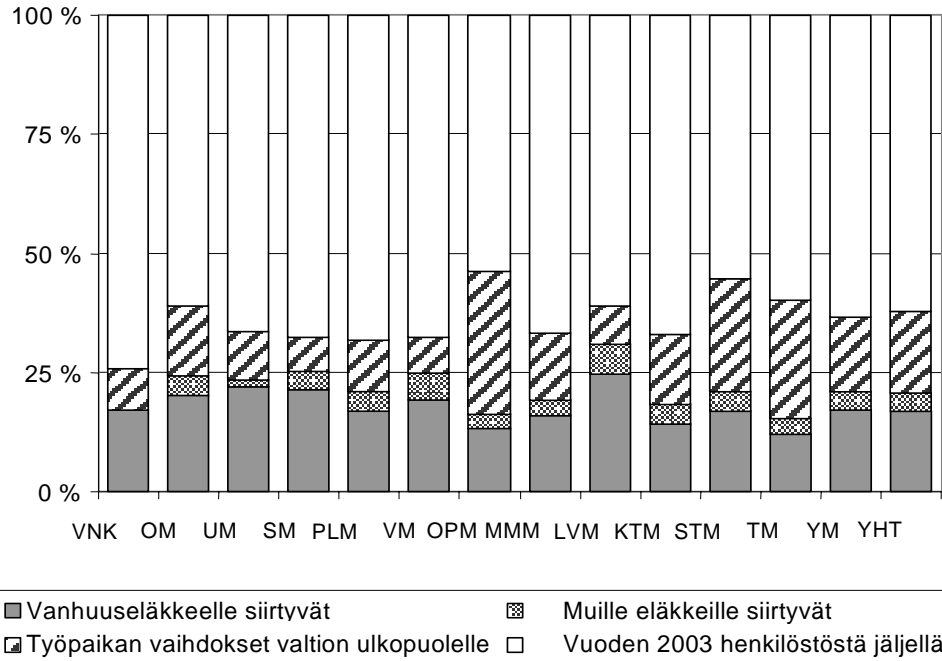
Suunnitelmassa ei ole varsinaisia organisaatorakenteen kehittämiseen tähtäviä ehdotuksia. Keskushallinnon alueellistamiseksi ehdotetaan joillekin alueellisille ympäristökeskuksille valtakunnallisia koordinaatiotehtäviä. Lisäksi on meneillään selvitys ympäristölupien myöntämisen mahdollisesta uudelleenorganisoinnista. Tuottavuusohjelmäkäsittelyssä esillä olleita tutkimus- ja laboratorioresurssien yhdistämistä ja rationalisointia yhdessä muiden hallinnonalojen kanssa on käsitelty maininnoin selvittämistarpeista.

Hallinnonalan tukipalvelut ehdotetaan alueellistettaviksi Mikkeliin. Hanke käynnistyy 2006. Asiaa koskevaa tarkempaa suunnitelmaa ei ole esitetty. Hallinnonalan henkilöstömäärissä on arvioitu noin 2 prosentin alenemista suunnittelukaudella.

5.5. Tuottavuuden parantaminen valtionhallinnossa vuoteen 2011

Hallituksen strategia-asiakirjassa todetulla tavalla eri hallinnonalojen toiminnan tuottavuutta on ryhdytty kohentamaan tuottavuusohjelmin, joiden odotetaan luovan merkittäviä mahdollisuuksia menojen kasvun hidastamiseen ja resurssien uudelleenkohdentamiseen seuraavan vaalikauden loppuun mennessä. Julkisen sektorin toimintojen tehostaminen ja tuottavuuden parantaminen on välttämätöntä paitsi julkisen talouden vakauden turvaamiseksi myös koko kansantalouden kasvumahdollisuuksien kannalta. Työvoiman kokonaistarjonnan arvioidaan vähenevän seuraavan vaalikauden loppuun mennessä useilla kymmenillä tuhansilla henkilöillä ja tarjonnan väheneminen jatkuu siitä eteenpäin. Tässä tilanteessa julkisen sektorin kokonaistyövoima ei voi enää kasvaa, vaan koko julkisen hallinnon ja palvelujen toimintoja on tehostettava ja voimavaroja uudelleenkohdennettava siten, että kasvavat palvelutarpeet voidaan tyydyttää, kansantalouden kannalta haitallista hintakilpailua niukkenevasta työvoimasta voidaan välttää ja turvata mm. muiden sektoreiden työvoimatarpeet. Peruspalveluohjelman mukaan kunnissa kuitenkin jatkuu työvoiman nettolisäyksen tarve, mikä korostaa valtion työvoiman tuntuvan vähentämisen välttämättömyyttä.

Kuvio 15. Valtion budjettitalouden palveluksessa vuonna 2003 olleen henkilöstön poistuma vuosina 2004—2011

Valtionhallinnosta jää eläkkeelle tai siirtyy muiden työnantajien palvelukseen vuoteen 2011 mennessä valtion työmarkkinalaitoksen arvion mukaan noin 35 000 henkilöä. Se on vajaa 29 % nyt valtion palveluksessa olevien määrästä ja tarkoittaa työvoimakustannuksina vuositasona noin 1,5 mrd. euroa. Poistuma, joka vaihtelee hallinnonaloittain on nykyisen henkilöstön kiihtyvän eläkkeelle siirtymisen vuoksi poikkeuksellisen suuri ja antaa ainutkertaisen mahdollisuuden toteuttaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen tuottavuutta ja tehokkuutta lisääviä toiminnan ja rakenteen muutoksia ja lisätä tietotekniikan hyödyntämistä.

Hallitus asettaa tavoitteeksi valtion toiminnan tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämisen siten, että seuraavan vaalikauden loppuun mennessä keskimäärin puolet valtion henkilöstön poistuman johdosta vapautuvista työpaikoista täytetään. Tämä merkitsee koko kaudella keskimäärin runsaan 2 prosentin vuosittaista henkilöstömäärän vähenystä ja vastaavaa tuottavuuden nousua.

Ministeriöiden edellytetään laativan hallituksen linjauksen mukaisesti uudistetut tuottavuusohjelmat ja strategiset henkilöstösuunnitelmat vuosille 2007—2011 siten, että varmistetaan valtionhallinnon tuloksellinen ja kustannustehokas toiminta. Uudistetut tuottavuusohjelmat kootaan syksyllä 2005 tehtävää yhteenvedoa ja hallituksen käsittelyä varten ja sisällytetään vuosia 2007—2010 koskevaan kehusehdotukseen. Hallituksen strategia-asiakirjassa todettujen ja tähänastisiin ministeriöiden tuottavuusohjelmiin sisältyvien toimien lisäksi hallitus korostaa yleishallinnon, hankintojen ja tukipalveluiden nopeaa tehostamista, ministeriöiden, virastojen ja laitosten toiminnan keskittämistä ydintehtäviin, resurssien yhteiskäytön lisäämistä sekä toimintojen sähköistämistä.

Tehtyjen selvitysten perusteella valtion hankintojen uudelleenorganisoinnilla on saavutettavissa merkittäviä kustannussäästöjä. Valtion hankintojen toteutusta tehostetaan keskittämällä merkittävimpien yhteisten tuoteryhmien hankintoja ja vähentämällä päällekkäistä hankintatoimintaa. Toimintatapojen uudistus valmistellaan valtiovarainministeriön johdolla vuoden 2005 syksyyn mennessä.

6. Budjettitalouden tulot ja tasapaino vuosille 2006—2009

6.1. Budjettitalouden tulo- ja menot

Valtiontalouden tuloarvioiden lähtökohtina ovat kansantalouden keskipitkän aikavälin kehitysarvio sekä hallituksen syksyllä 2004 tekemä verotusta koskeva linjaus, joka sisältyy tulopoliittisen sopimuksen neuvottelutulosta koskevaan hallituksen kannanottoon. Tämän linjauksen mukaan ansiotulojen verotusta kevennetään 810 milj. euroa vuonna 2006 ja 550 milj. euroa vuonna 2007. Lisäksi valtion veroasteikkoon tehdään kyseisinä vuosina inflaatiotarkistus. Vuonna 2006 otetaan käyttöön uusi valtionverotuksen ansiotulovähennys siten, että verotuottomenetykset kohdistuvat pelkästään valtion tuloihin. Lisäksi verotuksen rakennetta muutetaan siten, että vuonna 2007 valtion tuloveroasteikosta poistetaan yksi tuloluokka. Varallisuusverosta luovutaan vuonna 2006, minkä arvioidaan vähentävän valtion verotuottoa 70 milj. eurolla. Vuosista 2008—2009 oletetaan teknisesti, että valtion verotuksessa tehdään veropereusteiden tarkistus siten, että verotus ei kiristy.

Taulu 11. Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot vuosina 2003—2009, vuosimuutos, %

	2003	2004	2005	2009/2006
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3,7	4,5	3,8	3½
Palkkatulot ja palkanluonteiset tulot	2,8	4,5	5,1	3½
Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	4,3	3,4	3,3	4
Pääomatulot	8,1	13,6	-4,4	3½
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	4,5	4,1	3,9	3½
Arvonlisäveron pohja	7,5	3,2	3,7	3½
Bensiinin kulutus	0	1	1	0
Dieselöljyn kulutus	2	2	3	2
Sähkön kulutus	2	3	2½	1½
Verollisen alkoholin kulutus	1	6½	1½	1½
Kuluttajahintaindeksi	0,9	0,2	1,2	2

Verotuksen kokonaisrasitukseen vaikuttaa valtion päätösten ohella kunnallisveron taso sekä se, että työeläkkeiden rahoituksen turvaamiseksi työeläkevakuutusmaksu nousee vuosittain keskimäärin 0,2 prosenttiyksiköllä tästä eteenpäin aina vuoteen 2030 saakka. Vuoden 2006 ansiotulojen veronkevennyksellä kompensoidaan aiemmin sovitun, vuonna 2006 toteutettavan sairausvakuutuksen rahoitusuudistuksen aiheuttama vakuutettujen sairausvakuutusmaksun nousu.

Helmikuussa 2005 tehdyn ennusteen valossa vuonna 2005 ansio- ja pääomaverotuloista arvioidaan kertyvän tuottoja jonkin verran aiemmin arvioitua enemmän. Arviota nostavat ennakoitua suurempi verokertymä vuonna 2004 sekä korkeammat palkkasumman kasvuennusteet vuosille 2004 ja 2005. Vuoden alussa vahvistetut veronsaajien jako-osuudet vuoden 2005 tilityksissä sen sijaan alentavat valtion vuoden 2005 tuottoarviota.

Ansio- ja pääomatuloista perittävien verojen arvioidaan vähenevän kehyskaudella keskimäärin noin ½ prosenttia vuodessa, vaikka veronalaisten ansio- ja pääomatulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin 3½ prosenttia vuodessa. Tähän vaikuttaa sekä hallituksen ansiotulojen verotusta koskevat linjaukset että mm. varallisuusverosta luopuminen vuonna 2006.

Vuoden 2005 alusta lukien yhteisöverokantaa alennettiin kolmella prosenttiyksiköllä 26 prosenttiin yritys- ja pääomatulooverouudistuksen myötä. Vuonna 2005 mm. yhteisöverokannan ja valtion tuotto-osuuden alentamisen seurauksena valtion saaman yhteisöveron tuoton arvioidaan alenevan yli kymmenyksellä vuoden 2004 tasosta. Kehyskaudella 2006—2009 valtion saaman yhteisöveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin 3,7 prosenttia vuosittain.

Arvonlisäveron pohjan arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin runsaat 3½ % vuodessa. Arvonlisäverotuoton kasvu seuraa tiiviisti kotitalouksien kulutusmenojen arvon muutosta, sillä arvonlisäveron pohjasta runsaat 60 prosenttia muodostuu kotitalouksien kulutuksesta. Kotitalouksien kulutuksen arvon ennustetaan kasvavan niin ikään reilut 3,5 prosenttia vuodessa vuosina 2006—2009. Poikkeuksen valtion arvonlisäverotuoton kasvuun tekee vuosi 2006, jolloin hallituksen on tarkoitus luopua arvonlisäveron suorasta tulouttamisesta Kansaneläkelaitokselle niin sosiaalivakuutuksen kuin kansaneläkkeiden rahoituksen osalta. Tämä nostaa arvonlisäverotuoton tasoa miljardilla eurolla.

Hallitusohjelman mukaisesti arvonlisäveron verovelvollisuuden liikevaihtorajaan päätettiin vuoden 2004 alusta sisällyttää liukuva veronhuojennus pienyritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Vuoden 2005 alusta lukien huojennuksen yläraja nostettiin 22 500 euroon. Huojennuksen ylärajan noston arvioidaan vähentävän valtion verotuottoa 5 milj. eurolla vuodesta 2006 alkaen aikaisempiin huojennusta koskeviin päätöksiin liittyvien verotuottomenetysten lisäksi.

Kansaneläkelaitoksen rahoituksen muutosta ja alarajahuojennusta lukuun ottamatta arvonlisäveron veroperusteiden oletetaan säilyvän nykyisellään kehyskaudella 2006—2009.

Vuoden 2004 maaliskuun alussa alkoholiveroa alennettiin tavoitteena hillitä matkustajatuontia toisista EU:n jäsenvaltioista. Veronalennus onnistui tavoitteessaan ja matkustajatuonnin kasvu jäi maltilliseksi. Veronalennuksen seurauksena alkoholin tilastoitu kulutus kasvoi noin 6½ prosenttia. Lisäksi tupakan matkustajatuonti kääntyi laskuun.

Kehyskauden aikana verollisen alkoholin kulutuksen oletetaan hieman kasvavan ja tupakan kulutuksen oletetaan hieman vähenevän. Alkoholiveron tuoton ennustetaan vuonna 2005 laskevan edellisestä vuodesta, koska veronalennus tuli voimaan vasta maaliskuun 2004 alussa, mutta vuoden 2005 jälkeen alkoholiverokertymän oletetaan

kasvavan vajaan prosentin vuosittain. Tupakkaverokertymän oletetaan laskevan hie-
man kehyskauden aikana.

Energiaverojen tuoton arvioidaan kehyskaudella kasvavan vajaalla prosentilla vuosit-
tain. EU:n päästökaupan myötä ilmestopolitiikan keinovalikoima on huomattavasti
muuttunut. Energiaverotuksen arvioidaan kuitenkin säilyvän tärkeänä instrumenttina
myös tulevaisuudessa. Maa-, poro- ja kasvihuonetalouden tuotantokustannuksia
alennetaan huojentamalla näiden energiaverotusta vuositasolla 21,5 milj. eurolla.

Eräiden juomapakkausten valmistevero tuli voimaan vuoden 2005 alussa. Kehyskau-
den tuloarvioissa on otettu huomioon se, että eräiden juomapakkausten valmistevero-
n tuotto puolittuu lakiin sisältyvän siirtymäkauden päättyessä.

Ennakkotietojen mukaan autoveron tuotto kasvoi edellisestä vuodesta yli 4 prosentil-
la vuonna 2004. Lähes samansuuruista kasvua odotetaan kehyskaudella, jolloin auto-
veron tuoton odotetaan kasvavan keskimäärin 3,8 prosenttia vuosittain.

Taulu 12. Valtion budjettitalouden tulojen arviot vuosina 2005—2009, mrd. eu- roa

	2005	2006	2007	2008	2009	2009/2005
	Ennuste 24.2.2005		Arvio			vuosimuutos, %
Verotuloarviot yhteensä	31,4	32,6	33,4	34,4	35,5	3,1
- tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	12,8	12,4	12,4	12,9	13,3	0,9
- muut verotulot	18,6	20,3	20,9	21,6	22,2	4,5
Sekalaiset tulot	4,6	4,5	4,6	4,6	4,6	-0,1
- siitä omaisuuden myyntituloja	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	-0,5
Korkotulot ja voitontuloutukset	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	-0,9
Tulot yhteensä*	37,1	38,3	39,1	40,1	41,1	2,6

* Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut

Valtion budjettitalouden yhteenlaskettujen tulojen arvioidaan kehyskaudella kasva-
van keskimäärin 2,6 prosenttia vuodessa ja verotulojen keskimäärin 3,1 prosenttia
vuodessa. Verotulot muodostavat noin 85 prosenttia budjetin tuloista.

Sekalaisia tuloja arvioidaan kertyvän noin 4,6 mrd. euroa sekä korkotuloja ja voiton
tuloutuksia noin 0,9 mrd. euroa vuosittain. Talousarvion sekalaisiin tuloihin sisälty-
vät mm. siirrot valtion eläkerahastosta ja valtion asuntorahastosta, EU:lta saatavat tu-
lot, tulot osakemyynnistä sekä Veikkauksen ja RAY:n tuotot.

EU:lta saatavien tulojen arvioidaan kehyskaudella pienevän keskimäärin 1,6 prosent-
tia vuodessa. Veikkauksen tulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 1,4 pro-
senttia vuosittain, ja RAY:ltä saatavien tuottojen arvioidaan pienevän keskimäärin
0,6 prosenttia vuosittain. Vakiintuneen käytännön mukaan valtion omistamien osak-
keiden myynnistä merkitään talousarvioon vuosittain tuloja 420 milj. euroa.

6.2. Budjettitalouden tasapaino

Valtion budjettitalous näyttäisi pysyvän alijäämäisenä koko tarkastelukauden ajan. Alijäämän arvioidaan olevan vaalikauden viimeisinä vuosina runsaat 1½ mrd. euroa vuodessa mutta kasvavan vuosina 2008—2009 yli 2 mrd. euroon.

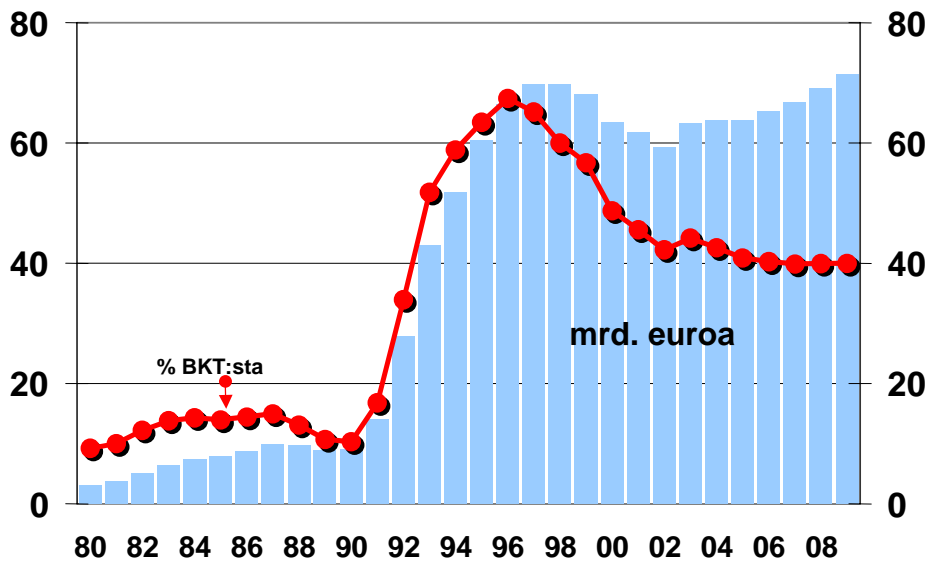
Taulu 13. Arvio budjettitalouden tasapainosta, mrd. euroa käyvin hinnoin

	2005	2006	2007	2008	2009
Budjettitalouden arvioidut tulot yhteensä	37,1*	38,3	39,1	40,1	41,1
Menot yhteensä (käyvin hinnoin)	37,9	39,9	40,9	42,7	43,5
- Kehyksen menot	28,6	29,5	30,1	31,6	32,4
- Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	9,3	10,4	10,7	11,0	11,2
Budjettitalouden tasapaino	-0,8	-1,6	-1,8	-2,5	-2,5
Valtionvelka suhteessa BKT:een, %	40,9	40½	40	40½	40½

* arvio 24.2.2005

Vuonna 2004 valtiolle kertyi omaisuuden myyntituloja kaikkiaan 2,1 mrd. euroa, mikä on 1,7 mrd. euroa yli varsinaisessa talousarviossa budjetoidun. Lisäksi osinkotuloja kertyi normaalia enemmän. Tämän johdosta vuoden 2004 talousarvio saatiin tasapainoon ja jo toteutuneilla omaisuuden myyntituloilla voidaan vähentää myös kuluvan vuoden lainanottotarvetta. Valtionvelka kääntyy kuitenkin kasvuun vuonna 2006 ja kasvaa euromääräisesti koko kehyskauden. Talouden kasvu pitää kuitenkin velan suhteessa kokonaistuotantoon laskevalla uralla vuodelle 2005 arvioidusta 41 prosentista 40 prosenttiin vuonna 2007. Menojen kasvupaineet ja bruttokansantuotteen kasvun hidastuminen pysäyttävät velkaantumisasasteen laskun vuosina 2008—2009.

Kuvio 16. Valtionvelka 1980—2009

7. Valtion talousarvion ulkopuolella olevien rahastojen talous kehyskaudella 2006—2009

7.1. Rahastotalouden varat

Valtiontaloudessa on 11 talousarvion ulkopuolista rahastoa, joiden yhteenlaskettu tase vuoden 2004 lopussa oli ennakkotietojen mukaan 20,4 mrd. euroa. Oman pääoman yhteismäärä oli 18,3 mrd. euroa, josta valtion asuntorahaston osuus oli noin puolet. Pitkäaikaista vierasta pääomaa oli merkittävästi ainoastaan valtion asuntorahastolla, 2,0 mrd. euroa. Lisäksi rahastolla oli taseen ulkopuolella hankittua ns. arvopaperistamisrahoitusta 1,6 mrd. euroa, joka erääntyy kokonaisuudessaan vuosien 2005—2007 aikana.

Rahastojen kassavarat olivat ennakkotietojen perusteella yhteensä noin 1,3 mrd. euroa vuoden 2004 lopussa. Käytännössä lähes kaikki kassavarat olivat valtion kassassa, josta korkotulot tuloutetaan talousarvioon. Suurimmat kassavarat vuoden 2004 lopussa olivat valtion asuntorahastolla ja maatilatalouden kehittämisrahastolla (MAKERA).

7.2. Rahastotalous kehyskaudella 2006—2009

Kehyskaudella 2006—2009 rahastotalouden tulojen ilman rahoitustaloustoimia arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 3 prosenttia vuodessa ja menojen keskimäärin 1,5 prosenttia. Rahoitustaloustoimet huomioiden tulojen ei juurikaan arvioida kasvavan ja menot supistuvat kehyskauden loppua kohti. Tähän vaikuttaa lainanannon volyymin pieneneminen, mikä näkyy paitsi annetuista lainoista aiheutuvien menojen supistumisena myös lainojen takaisinmaksutulojen pienenemisenä. Kehyskaudella MAKERA:ssa siirrytään antolainauksesta korkotukilainoihin. Myös asuntorahaston korkotukilainoituksen osuutta lisätään asteittain ja aravalainoituksen osuutta vastavasti vähennetään. Lisäksi rahaston arvopaperistamisrahoituksen erääntymisestä aiheutuu menoja vain vuosina 2006—2007, joten menojen taso on alempi kehyskauden jälkipuolella. Rahastotalouden nettorahoitusylijäämä kasvaa ja sen arvioidaan olevan vuonna 2009 yli 1,1 mrd. euroa.

Valtion talousarviosta on suunniteltu siirrettäväksi kehyskaudella varoja MAKE-RA:an, interventiorahastoon ja öljysuojarahastoon.

Taulu 14. Arvio rahastotalouden tasapainosta vuosina 2005—2009, milj. euroa

	2005	2006	2007	2008	2009
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	66	66	66	66	66
Sekalaiset tulot	663	611	620	643	606
Eläkemaksut	1 511	1 553	1 613	1 667	1 718
Korkotulot ja voiton tuloutukset	718	753	846	891	938
Siirrot talousarviosta	8	5	4	4	2
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	2 966	2 989	3 149	3 271	3 331
Annettujen lainojen takaisinmaksut	1 698	1 673	1 663	1 484	1 405
TULOT YHTEENSÄ	4 664	4 662	4 811	4 755	4 735
Kulutusmenot	143	144	148	150	137
Siirtomenot	757	756	725	693	699
Korkomenot	64	118	115	106	103
Siirrot talousarvioon	1 329	1 369	1 419	1 473	1 499
Muut menot	2	4	0	0	0
Menot pl. rahoitustaloustoimet	2 296	2 391	2 406	2 421	2 438
Annetut lainat ja muut finanssisijoitukset	1 856	1 938	1 536	1 177	1 150
MENOT YHTEENSÄ	4 152	4 329	3 942	3 598	3 588
Tuloylijäämä pl. rahoitustaloustoimet	670	598	742	850	893
Nettorahoitusylijäämä	512	333	869	1 157	1 148

Siirrot talousarvioon muodostuvat valtion eläkerahaston ja valtion asuntorahaston tuloutuksista. Vuonna 2005 asuntorahastosta siirretään 130 milj. euroa budjettitalouteen, ja kehyspäätöksen mukaisesti vuosina 2006—2010 tuloutetaan vuosittain valtion lainanoton korkokustannuksiin ja rahaston oman pääoman eriin perustuva erä rahastosta budjettitalouteen. Samalla rahaston taloutta kevennetään siirtämällä asuntojen korjaus- ja rakennusperintöavustukset (71,5 milj. euroa) budjettivaroista maksettaviksi. Valtion eläkerahastolakia muutettiin vuoden 2005 alusta niin, että vuosittaisen siirron enimmäismäärä on 40 prosenttia vuotuisesta eläkemenosta. Muutoksen myötä enimmäismäärä suurenee aikaisemmasta vuosina 2005 ja 2006, mutta pienee myöhempinä vuosina. Vuonna 2009 arvioidaan eläkerahastosta siirrettävän noin 1,3 mrd. euroa budjettitalouteen.

Huoltovarmuuslainsäädäntöä ja huoltovarmuuden tavoitteita on tarkoitus tarkistaa suunnittelukauden alussa. Kun muutokset ovat saatettu voimaan, arvioidaan syntykö huoltovarmuusrahastoon ylijäämää, joka voidaan siirtää valtion talousarvioon.

Valtiontakuurahaston vientitakuisiin liittyvä vastuukanta oli vuoden 2004 lopussa 3,8 mrd. euroa ja se kasvoi n. 100 milj. eurolla vuoden 2003 loppuun verrattuna. Rahaston vastuulla oleva vientitakuukanta ja riskit ovat keskittyneet lähinnä kahteen toimialaan eli telakkateollisuuteen ja tietoliikennesektoriin. Näiden kahden toimialan osuus kaupallisista riskeistä on n. 80 %. Maailmanmarkkinoilla vallitsevan kohtuullisen hyvän taloudellisen tilanteen johdosta riskien realisoituminen luottotappioiksi pysynee lähivuosina kohtuullisella tasolla mutta suurten riskikeskittymien johdosta globaalit yhteiskunta- tai talouskehityksen poikkeukselliset tapahtumat voisivat aiheuttaa merkittäviäkin tappioita rahastolle.

Riskien keskittymisen johdosta vientitakuukannan riskeistä ryhdytään raportoimaan hallitukselle siten, että raportteja riskitilanteesta tehdään ainakin kaksi kertaa vuodessa ja tarvittaessa useamminkin markkinanäkymien heikentyessä.